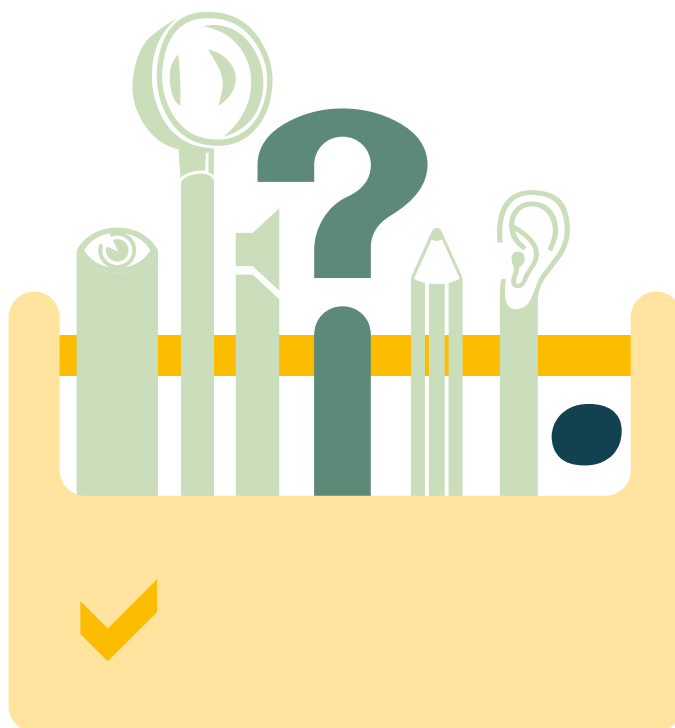

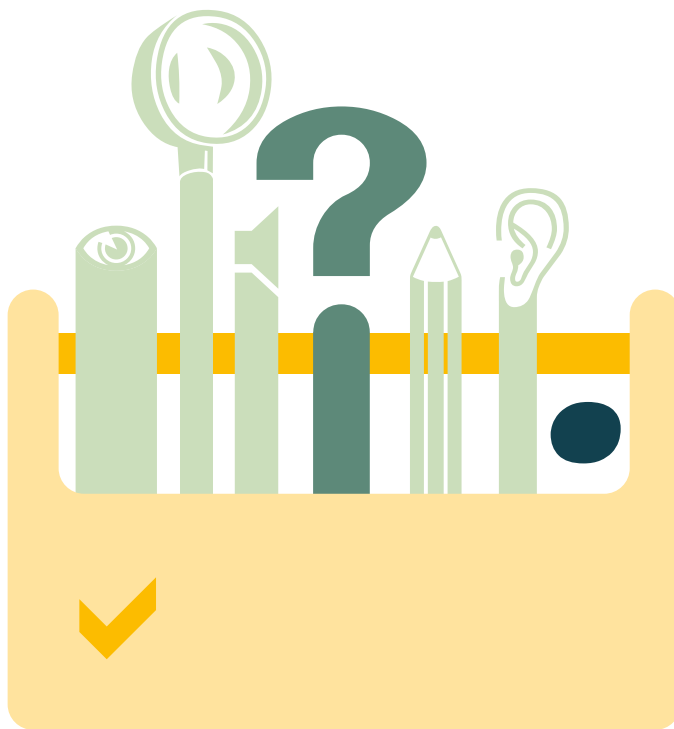
leserSørvis

til barn

leserSørvis

til barn

Boka er utgitt av prosjektet Formidlingskompetanse i folkebibliotek med støtte fra Nasjonalbiblioteket.

1. opplag 2022

Tekst: Troels Posselt, Ida Zachariassen Sagberg, Vibeke Stokka, Linn T. Sunne, Camilla Sørbye og Vanja Øyrås

Grafisk design: Karine Dalene

Omslagsdesign: Karine Dalene

Illustrasjoner: Andreas Iversen

Layout: Rune Tollisen - HG media AS

Trykk: HG media AS

ISBN 978-82-692515-3-1 (Trykk)

ISBN 978-82-692515-4-8 (ePub)

ISBN 978-82-692515-5-5

Innhold

Alt starter med lese lyst!.....	7
Forord.....	8
Forfatterne.....	9
Takk	10
Hvordan bruke boka	11
Kapittel 1 Appellfaktorer	12
Metode og intuisjon	14
Gjennomgang av appellfaktorene	15
Illustrasjoner	15
Tempo	16
Tone	19
Bakgrunnsramme.....	20
Hendelsesforløp	21
Språk.....	22
Bøker som ligner	23
Hvorfor bruke appellfaktorer i formidlingen?	26
Inngang til breddeformidling	26
Din tur!	28
Kapittel 2 Lesersørvissamtalen.....	30
Gjør deg klar for lesersørvissamtalen	32
Lesersørvissamtalen med barn.....	32
1-2-3-4!	33
Trinn 1: Start en samtale med barnet	33
Trinn 2: Få barnet til å snakke om bøker og interesser, lytt etter appellfaktorer	33
Trinn 3: Foreslå bøker for barnet	35
Trinn 4: Avslutt og følg opp samtalen	36
Kapittel 3 Referanseverktøy	38
Lese forslag og bøker som ligner	40
Ressurser fra andre bibliotek.....	40
Nettsider og tidsskrifter med boktips til barn	40
Lese kampanjer og barns egne anmeldelser.....	40
Forrige bok.no.....	41
Buggi.dk.....	41
Søketips.....	41
NovelList K-8 Plus.....	42
Goodreads og Bokelskere	42
Bøker på nynorsk	42
Bøker på samisk, kvensk og andre språk	42
Lesersørviss i sosiale medier	43
Bygg egne referanseverktøy	43

Kapittel 4 Bli kjent med samlingen	44
Hurtigles	46
Sett hurtiglesingen i system.....	49
Bokanmeldelser	49
Rutiner for påfyll	53
Læringsnettverk	54
Sjangerlære	55
Kapittel 5 Bokbeskrivelser	56
En metode for skriftlig formidling	58
Korte bokbeskrivelser fenger	60
Hvordan skrive en bokbeskrivelse?	62
Del 1: Anslag	63
Del 2: Plott	64
Del 3: Kontekst	65
Kapittel 6 Den indirekte samtalen	66
Bibliotekrommet	68
Hvordan samlingen er organisert	68
Utstillinger	69
Informasjonsskjermer og formidlingsmateriell	70
Biblioteket på nett.....	71
Allier deg med barnets voksenpersoner	73
På lag med lokale aktører	73
Kapittel 7 Skolebibliotek.....	74
Et viktig bibliotek	76
Lesersøvis i skolebiblioteket	77
Samarbeid	80
Inviter deg selv til foreldremøter	80
Kapittel 8 Kom i gang med lesersøvis!.....	82
Verktøykasse til aktiv formidling	84
Helt til slutt	86
Ressursgruppa.....	87
Kilder	88

Alt starter med leselyst!

Denne håndboka er et verktøy for å finne bøker til hvert enkelt barn, og kanskje særlig til de som synes det er vanskelig å finne en god bok på egen hånd. Boka henvender seg til bibliotekarer i skole- og folkebibliotek, men kan også brukes av lærere, formidlere og andre voksne som jobber med å skape leselyst.

Alle barn fortjener å få vekket leselysten, og *Lesersøvis til barn* gjør det enklere å lede dem inn i litteraturens grenseløse og fantastiske verden – full av humor, fantasi, grøss og kunnskap. Verden speiler seg i bøkene, og bøkene speiler verden. Gjennom litteraturen kan hvert barn få mulighet til å forstå mer av seg selv og verden. Derfor trenger vi dyktige formidlere som tar barnas behov på alvor.

Lesing er en kilde til underholdning og gode opplevelser. Samtidig er lesing helt essensielt for å kunne delta aktivt i et moderne samfunn. Ved å skape sterke lesere, skaper vi også kritiske lesere som kan vurdere kildenes troverdighet. Lesing gjør veien til utdanning lettere, utjevner forskjeller og åpner muligheter.

Vi i regjeringa er opptatt av å legge til rette for at barn skal ha god tilgang til litteratur, og at bøkene skal ha bredde, mangfold og kvalitet. Tilgang handler om mer enn at bøkene står i et rom og kan lånes. For at bøker skal nå ut til alle, kreves kunnskapsrike formidlere som skaper kontakt mellom bok og leser, som kjenner bøkene og forstår hva det enkelte barnet ønsker seg.

Nasjonalbiblioteket har støttet utgivelsen av denne boka gjennom det nasjonale prosjektet Formidlingskompetanse i folkebibliotek. Takk til fylkesbibliotekene som har laget håndboka, og takk til barnebibliotekarene som har bidratt med innspill.

Lykke til, alle som nå skal jobbe med lesersøvis til barn. Dette er viktig arbeid!

Anette Trettebergstuen

Foto: Ilja C. Hende/Kulturdepartementet

Forord

Da jeg skrev *Lesersørv* i 2017, så jeg ikke for meg å skrive flere håndbøker i lesersørv. Men på oppfordring fra flere barnebibliotekarer, er det nettopp det jeg har gjort. Eller rettere sagt, *vi*. Vi har laget en egen håndbok i lesersørv til barn, som bygger på erfaringer fra norske bibliotek. I dag er vi mange som kjenner og bruker lesersørvmetoden, og den har gitt oss et felles språk for leseveiledning i bibliotek. Derfor er denne boka skrevet sammen med kollegaer fra flere fylkesbibliotek, og i dialog med bibliotekarer fra folke- og skolebibliotek (se bildet bakerst i boka!)

Det skal sies at det er mange likhetstrekk mellom de to håndbøkene, og flere steder er teksten nesten identisk. Men mye er også forskjellig, siden målet har vært å lage et nyttig verktøy for deg som formidler litteratur til barn opp til 13 år. Da har vi måttet tilpasse innholdet, ikke minst eksemplene og titlene som blir vist til.

Før vi gyver løs på de første kapitlene, kan det passe med et kort tilbakeblikk. Hva har skjedd siden arbeidet med lesersørv startet på Telemark fylkesbibliotek i 2014?

- Håndboka *Lesersørv* ble utgitt i 2017, basert på amerikanske Readers' Advisory og Joyce Saricks bok *Readers' Advisory Service in the Public Library*
- Det har vært arrangert lesersørvkurs i alle landets fylker
- Vi har laget nettkurs i lesersørv på bibliotekutvikling.no
- Lesersørvmetoden har spredd seg til Danmark, der det også holdes kurs
- Biblioteksentralen registrerer appellfaktorer på bøker
- Lesersørv har fått plass i formidlingsemner på OsloMet
- Lesersørv har fått sin første masteroppgave, og flere er på vei
- Vi har laget brosjyrer som bygger bro mellom bøker og dataspill
- Lesersørv er en del av det nasjonale prosjektet Formidlingskompetanse i folkebibliotek

Det unike ved lesersørvmetoden er at den tar utgangspunkt i den enkeltes leseopplevelse. Målet er at boka skal gjøre det enklere å formidle bøker på barnets premisser. Det er alltid et godt sted å starte!

Vennlig hilsen

Vanja Øyrås

Forfatterne

*Vi som har skrevet denne boka er (øverst fra venstre):
Linn T. Sunne (Innlandet fylkesbibliotek), Camilla Sørbye (Viken fylkesbibliotek),
Troels Posselt (Viken fylkesbibliotek), Ida Zachariassen Sagberg (Troms og Finnmark fylkesbibliotek),
Vanja Øyrås (Viken fylkesbibliotek) og Vibeke Stokka (Vestfold og Telemark fylkesbibliotek).*

Takk

Vi takker de 15 barnebibliotekarene som våren 2022 tok seg tid til jevnlige møter med forfatterne av boka. Resultatet hadde ikke blitt det samme uten deres heiarop, engasjerte innspill og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til de seks forskerne som møtte oss tidlig i skriveprosessen, og som ga verdifull støtte og nyttige perspektiver.

En stor takk til Karine Dalene som har videreført og fornyet det visuelle uttrykket i *Lesersøavis* fra 2017.

Takk også til Andreas Iversen for illustrasjoner som binder sammen nettkurset og denne nye håndboka.

Takk til prosjektet Formidlingskompetanse i folkebibliotek og Nasjonalbiblioteket for finansiering av håndboka.

Til slutt vil vi takke arbeidsgiverne våre som har gjort det mulig å skrive *Lesersøavis* til barn: Innlandet fylkesbibliotek, Vestfold og Telemark fylkesbibliotek, Viken fylkesbibliotek og Troms og Finnmark fylkesbibliotek.

Hvordan bruke boka

Slik lesersørvismetoden er en verktøykasse til aktiv formidling, er denne boka en verktøykasse til lesersørviss. Boka inneholder ni kapitler med metoder, strategier og praktiske formidlingstips.

Det første kapitlet handler om lesersørvismetoden og appellfaktorene den bygger på. Vi tar for oss én og én appellfaktor, og hvordan de kommer til uttrykk. Kapittel to tar for seg lesersørvissamtalen du har med hvert enkelt barn på biblioteket. Hvilke spørsmål kan du stille for å finne ut hva barnet liker? Hvordan bruker du appellfaktorene til å foreslå nye bøker?

For å finne de rette bøkene til hvert barn, må du kjenne til mange bøker. Kapittel tre presenterer referanseverktøy for å søke etter bøker, mens kapittel fire gir tips om hvordan du kan bli bedre kjent med samlingene.

Lesersørviss virker inn på hvordan vi tenker, snakker og skriver om bøker, og hvordan vi formidler når vi ikke når barnet direkte. Kapittel fem tar for seg bokbeskrivelser – korte, beskrivende tekster til brosjyrer, nettsider og infoskjermer – og kapittel seks beskriver hvordan du kan nå barnet via bibliotekrommet og andre voksne.

Kapittel sju handler om lesersørviss på skolebiblioteket. Hvordan kan folke- og skolebibliotek samarbeide om å skape leselyst og gode lesere? Det siste kapitlet heter «Kom i gang!» og er et aldri så lite spark bak – eller gulrot, om du vil.

Underveis i boka er det små oppgaver for å reflektere over egen praksis og bli bedre kjent med lesersørvismetoden. Du finner også tips og sitater fra de vi har hatt dialog med i skriveprosessen.

På lesersorvis.no ligger oppgaveark og annet materiell som blir nevnt i boka. Her får du oppdatert informasjon om lesersørviss, og du kan abonnere på nyhetsbrev.

Bakerst i boka finner du kildene vi har henvist til. En samlet oversikt over bøker og serier som er nevnt i teksten, finner du på lesersorvis.no.

KAPITTEL 1

Appellfaktorer

I dette kapitlet presenterer vi sju viktige aspekter ved leseopplevelsen. Når du kan identifisere hvilke appellfaktorer som er framtreddende i en bok, kan du lettere foreslå bøker for barna du formidler til. Metoden gir et system for noe du kanskje allerede gjør på intuisjon - nå får du et språk for magefølelsen!

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

STONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

Metode og intuisjon

Hva mener egentlig niåringen som vil ha en «spennende bok»? Hva skal vi foreslå for tolvåringen som syns alle bøker er kjedelige? Hvilken bok kan vi foreslå for treåringen som har vokst fra pekebøkene?

Å beskrive en leseopplevelse og sette fingeren på hva man liker ved en bok, krever øvelse og erfaring. La oss si at Adam på ti år forteller at han likte Amuletten. Hva var det egentlig han likte? Fantasi-verdenen, illustrasjonene eller de modige barna som er heltene i boka?

Kjernen i lesersørvismetoden er å identifisere hvilke faktorer som appellerer til den enkelte leser. Vi kaller dem appellfaktorer, og de åpner døra for å foreslå bøker som ligner. Når barn snakker om bøker de har lest og likt, kan vi kjenne igjen disse sju appellfaktorene:

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

STONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

Med lesersørvismetoden setter du ord på det du fornemmer. Du blir mer bevisst din egen formidling, og mer treffsikker i leseforslagene. Når du blir bedre til å kjenne igjen appellfaktorene - ikke bare i bøker, men også i måten barn snakker om sine leseopplevelser på - forstår du lettere hvorfor låneren liker en bestemt bok, og antagelig vil like en annen bok du foreslår.

Gjennomgang av appellfaktorene

Vi skal se nærmere på hvordan vi bruker lesersørvismetoden i praksis, men først må vi bli bedre kjent med hver appellfaktor.

På de neste sidene har vi tatt med en rekke eksempler på bøker, noter gjerne underveis hvis du kommer på flere. Kjenner du lesersørvismetoden fra før, vil du se at vi har tatt med *illustrasjoner* som en ekstra appellfaktor - vi starter med denne!

Illustrasjoner

Den mest umiddelbare appellfaktoren er illustrasjoner. Det finnes et hav av sjangre og stilarter, og gode illustratører har gjerne sitt helt særegne uttrykk. Det varierer om illustrasjonene er fargesterke, dempede eller i svart/hvitt. Stilen kan være naivistisk, humoristisk og karikert, den kan være realistisk og kanskje fotografisk, eller den kan være drømmende og malerisk. I et lesersørvis-

perspektiv er det vanskelig å si noe uttømmende om hvordan vi kan beskrive illustrasjonene i en barnebok. Men en ting er sikkert: Et barn som liker bøker med bilder, trenger sjelden mange sekunder for å bestemme om boka er interessant!

Illustrasjoner tjener ulike funksjoner for leseren, alt ettersom hvor dominerende de er og hvilket samspill de har med teksten. Illustrasjoner vil også påvirke de andre appellfaktorene.

Mengden illustrasjoner kan være avgjørende når barnet skal velge en bok. Det er ikke nytt at små barn foretrekker bøker med mye bilder, men de siste tiårene har illustrasjonene blitt stadig viktigere også for de eldre barna, inkludert de erfarne leserne. Spennet er stort fra bøker med bare noen få illustrasjoner, til de helt ordløse bøkene der alt blir fortalt gjennom bilder.

I bøker som inneholder både bilder og tekst, påvirkes leseopplevelsen av hvordan de to uttrykksformene virker sammen.

Mengden illustrasjoner sier ikke alltid noe om egnet alder eller lesenivå. Lisa Aisatos *Fugl* er gjennomillustrert, men passer til alle aldre, voksne inkludert.

Når tekst og bilde forteller samme historie, kan illustrasjonene få en støttefunksjon. I *Matilda* fungerer Quentin Blakes karakteristiske strek både som underholdning og støtte i leseprosessen, og den framhever karakterenes personlighet. I tegneserien *Ti kniver i hjertet* veves tekst og illustrasjoner sammen i en dagboklignende form, og bidrar til variasjon i måten historien fortelles på. I myldrebøker er det bildene som dominerer, men teksten gir ofte hint om hva leseren skal se etter i hvert oppslag. I boka om Kim Friele i serien *Min første biografi*, viser illustrasjonene situasjoner eller hendelser og tempoet kan føles høyere.

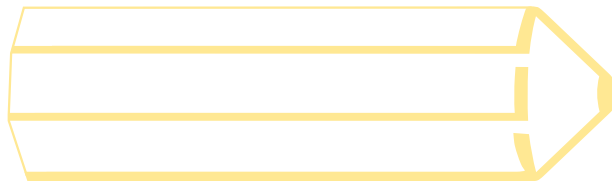
Samtidig med at flere barn ønsker seg bøker med bilder, har bildene fått en viktigere plass i barnelitteraturen – ofte er tekst og bilder likeverdige uttrykk. Fra barna er ganske små har de glede av bildebøker der tekst og illustrasjoner utfyller hverandre, og mange elsker spenningen og humoren som oppstår når det er kontrast mellom bilde og tekst. Tenk bare på Jon Klassens *Jeg vil ha tilbake hatten min*, der hattetyven (med hatten på hodet) insisterer på at han *i hvert fall ikke* har sett noen rød hatt.

Ord som beskriver appellfaktoren illustrasjoner:

Ejennomillustrert, manga, fargesterke, sort/hvitt, uttrykksfulle, poetiske, detaljerte, karikerte, barnlige, strektegninger, harde, maleriske, humoristiske, naivistiske, enkle

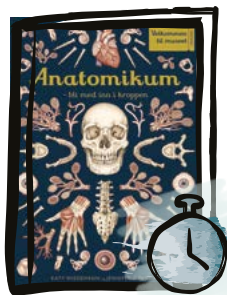
Kommer du på bøker der illustrasjoner er viktige for leseopplevelsen?

Tempo

Tempoet i boka er en viktig del av leseopplevelsen. Du kan få et hint om tempoet bare ved å bla i boka: Er det mye luft, stor skrift, støttende illustrasjoner eller mye dialog? Det kan ofte bety høyt tempo. Tilsvarende er tette sider med liten skrift og få eller ingen illustrasjoner, som regel en indikator på roligere tempo.

I tegneserier oppleves tempoet ofte raskere når rutene er smale og har lite rom imellom, og tilsvarende langsomt når rutene er brede og har store, luftige mellomrom. Tempoet oppleves gjerne lavt i faktabøker, tegneserier og myldre-

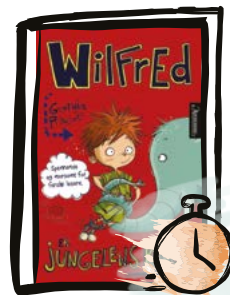
LAVT TEMPO

Jennifer Z. Paxton:
Anatomikum – bli med inn i kroppen

MIDDELS TEMPO

Katarina von Bredow:
Trilogien om Ellinor, Leo og Viktor

HØYT TEMPO

Georgia Pritchett:
Wilfred er jungelens konge

bøker med mange detaljer som inviterer leseren til å stanse ved hvert oppslag. Tegneserier kan dessuten være tidkrevende å lese hvis rutene bryter med forventningene eller noe er uvant, som at manga leses fra høyre. At boka er gjennomillustrert, trenger ikke å bety at den er lettlest og holder høyt tempo – tenk bare på alle bildebøkene med snirklete, håndtegnet tekst.

Tempoet føles raskere i en bok som er typisk for sin sjanger, enn i en bok som det tar mer tid å bli klok på. De to agentseriene om Elvin Griff og Johnny 777 kommer utålmodige lesere i møte. Du vet omtrent hva du kan vente deg, og du får action og spenning fra første side. Når handlingen kommer fort i gang og fortellingen har framdrift, blir tempoet høyt.

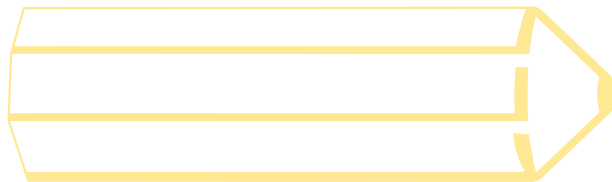
I likhet med voksne, kan barn sette pris på bøker med ulikt tempo. At tempoet er viktig for barnet, betyr ikke alltid at tempoet må være høyt. For barn som er mer opptatt av karakterene enn av handlingen, kan bøkene gjerne ha lavt tempo – som i Stian Holes bøker om Garmann, der fortellingen går rolig fram, og både tekst og illustrasjoner gir leseren tid til å fordype seg i detaljer.

Tempoet i sakprosa kan også variere og er ikke nødvendigvis lavt – leser man om et spennende liv som er godt beskrevet, kan tempoet oppleves høyt.

Ord som beskriver appellfaktoren tempo:

Actionfylt, intens, hurtig, rask, ekspress, målrettet, kvikk, heseblesende, godt driv, økende tempo, langsomt, saktegående, rolig, forsiktig, dvelende, bedagelig

Kommer du på bøker med forskjellige typer tempo?

Karakterer

Noen barn er spesielt opptatt av karakterene i en bok. Kanskje elsker de å lese om de samme hovedpersonene, igjen og igjen? Kanskje vil de helst lese om hekser eller trollmenn, eller om barn som ligner dem selv? Iblant må vi minne oss selv på at hvilke karakterer som appellerer, varierer!

I noen bøker er karakterene enkle å definere, som i de klassiske eventyrene. Karakterene holder seg konstante, det er sjelden tvil om hvem som er gode og onde, og de onde blir straffet til slutt. Faktategneserien *Døden* og sakprosaboka *Supervulkaner og digre dinosaurer* har begge en forteller som er til stede gjennom hele fortellingen. At fortelleren er en eksplisitt og tydelig karakter som kommenterer og reagerer på innholdet, kan gjøre det lettere for barnet å leve seg inn i innholdet som formidles.

Hovedpersoner som handler mer enn de tenker, bidrar til høyt tempo. Omvendt blir tempoet roligere når karakterene tenker mye eller er vanskelige å plassere. I mange detektivbøker er hele poenget at leseren skal være med på å avdekke karakterene.

Hvordan ville du beskrevet disse karakterene?

Jakob og Neikob : Tonje Glimmerdal : Kurt : Ruffen :

Hilo : Alma Freng : Doktor Proktor : Purriot : William

Wenton : Otto monster : Pippi : Gutta i trehuset :

Å bli kjent med karakterer kan være spennende! Når barn leser om fotballspillere eller andre kjente mennesker, kan karakterens historie, utvikling og prestasjoner være den viktigste appellfaktoren. I biografier som *Nattafortellinger for rebelske jenter* og *Bare Victor*, kan barna bli kjent med inspirerende karakterer fra virkeligheten.

Litteraturen kan fungere som et speil, og gjenkjennelse er ofte en grunn til at noen karakterer appellerer mer enn andre. Parwin sier det slik i sin anmeldelse av *Hør'a, dagbok!* på bokslukerprisen.no:

Den var veldig bra. Jeg likte at den handlet om ei muslimsk jente som har så mye til felles med meg.

- Parwin

Buffy By er en annen hovedkarakter som mange kan kjenne seg igjen i. For lesere som ikke har opplevd økonomiske utfordringer, kan *Buffy By*-bøkene derimot appellere i kraft av å være et vindu til nye og ukjente erfaringer.

«Buffy By bør være obligatorisk i skolen.»

– Nina Bigum Udnesseter, skolebibliotekarrådgiver i Lillestrøm og leder av Skolebibliotekarforeningen i Norge.

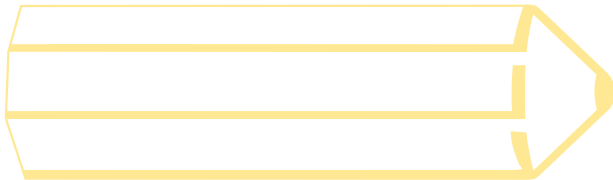

Hvilke karaktertyper likte du selv som barn? Hva tenker du om favorittkarakterene dine i lys av det du har lest om appellfaktorer? Hvis du var en av dem som sverget til hestejente-sjangeren, var det mest på grunn av hovedpersonen, eller var bakgrunnsrammen viktigst?

Ord som beskriver appellfaktoren karakterer:

Sammensatt, rar, selvstendig, ekte, modig, feig, slem, pysete, snill, kul, modig, tapper, original, usympatisk, følsom, rampete, opprørsk, engstelig, tullete

Kommer du på bøker der karakteren(e) er viktige for leseopplevelsen?

Tone

Noen ganger er det en hjertevarm og humoristisk bok som frister, mens andre ganger er låneren mer klar for grøss og gru. Lesingen kan oppfylle ulike behov, og tonen i boka er avgjørende for hvordan boka oppleves. Vil barnet ha noe morsomt og lett, trist og vondt, eller kanskje neglebitende skummelt? Bøkene om Harry Potter har en helt spesiell tone som kombinerer varme og mørke. Galtvort er som regel et godt sted å være – også når uhyggen lurar i de mørkeste korridorane. Til sammenligning er tonen merkbart kaldere i *Magisteriet*-serien eller *Jordsjø*-bøkene.

Bøkene handler om det samme, men tonen bidrar til ulike leseopplevelser.

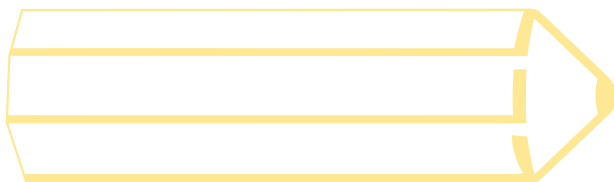
Det er lett å tenke at et alvorlig tema gir en mørk og dyster tone, men det er ikke alltid slik. Tekst, tema og illustrasjoner kan bidra ulikt til tonen, som i Anders Totlands *Nattmannen*, der de gotiske tegneserieillustrasjonene er mørke og skumle, mens teksten er tidvis tørrvittig. I *Sinne og Alle har en bakside* formidler Anna Fiske kunnskap om følelser og kropp med humor og letthet, samtidig berører hun alvorlige ting som vold og egne grenser.

Blant appellfaktorene er tone den som vanskeligst lar seg bytte ut. Mange kan tåle at en bok har litt lavere tempo eller en annen bakgrunnsramme enn de er vant til. Men hvis barnet har lyst til å lese noe lett og morsomt, er det liten grunn til å foreslå en skummel spøkelsesfortelling – uansett hvor mye den treffer på andre appellfaktorer.

Ord som beskriver appellfaktoren tone:

Hyggelig, varm, optimistisk, engasjerende, mørk, intens, sår, vond, lett, filosofisk, fabulerende, morsom, sprelsk, trøstende, uhyggelig, skummel

Kommer du på bøker der tonen er viktig for leseopplevelsen?

Bakgrunnsramme

Med bakgrunnsramme menes settingen eller rammen for det som fortelles. Det kan være huset fortellingen foregår i, et fantasiunivers, en fotballbane, en bestemt tidsperiode, en bondegård, et fremmed land, en annen planet, et fjell eller en strand.

Mange barn elsker å bli tatt med til fantastiske verdener, og kan sluke bok etter bok i serier som *Kattekrigerne* og *Narnia*. Andre foretrekker realistiske hverdagsfortellinger, som *Tonje Glimmerdal* eller *Litt sammen*. Noen vil helst ha sanne historier fra virkeligheten.

Bakgrunnsrammen kan være sammensatt, som kombinasjonen britisk kostskole og magisk univers i *Harry Potter*-bøkene. I bøker der et tema dominerer, som fotball eller enhjørninger, blir temaet ofte en del av bakgrunnsrammen og det som appellerer.

Enkelte får aldri nok av bøker om ting de er opptatt av. Det kan være steder, land, tidsperioder eller

sport. Bøker om husdyr og kjøretøy er klassikere blant de minste, mens de eldre kan suge til seg kunnskap om dinosaurer. Lettlestboka *Krigere* tar barnet med fra steinalder til korsfartid, og presenterer krigernes historie gjennom fakta og illustrasjoner av våpen og utstyr.

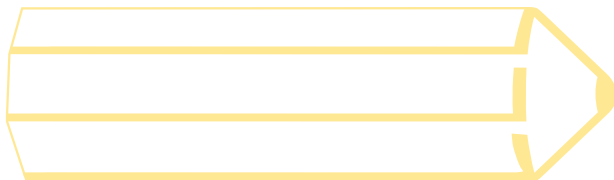
Lesere kan være åpne for ganske ulike leseforslag. Dette kan vi finne ut ved å foreslå to bøker som har lik bakgrunnsramme, men ulikt tempo, karakterer eller språk. På den måten åpner vi for at barna kan oppdage andre appellfaktorer som er viktige for dem, og utvikle sine lesepreferanser.

Ord som beskriver appellfaktoren

bakgrunnsramme:

utenomjordisk, hverdagslig, historisk, byliv, gårdsliv, framtid, magisk verden, fattigdom, skolehverdag, sjø, krig, barnehagehverdag, familieliv

Kommer du på bøker der bakgrunnsrammen er viktig for leseopplevelsen?

Hendelsesforløp

Med hendelsesforløp mener vi ikke bokas handling, men hvordan historien fortelles. Det kan være artige vendinger, skift i synsvinkel, tilbakeblikk eller overraskende grep. Andre fortellergrep er gjentakelser, kronologisk rekkefølge, dagbokform eller spesielle former for samspill mellom illustrasjoner og tekst.

Når *to*-serien har en gjenkjennelig bakgrunnsramme knyttet til lek og hverdagslige gjøremål, som besøk hos bestemor, leggetid og turgåing.

Hendelsesforløp og tempo virker inn på hverandre. Hvis leseren henger med i svingene, vil tempoet stige når det er flere historier, flere synsvinkler eller hopp i tid og rom. I spenningsserien om William Wenton øker tempoet på slutten av hvert kapittel ved hjelp av en cliffhanger.

Myldrebøker inneholder gjerne parallelle historier, og må leses flere ganger for å få med alt som skjer. I enkelte bøker kan barnet selv velge historiens utvikling, ved å hoppe til ulike sidetall.

Ord som beskriver appellfaktoren hendelsesforløp:

Flere synsvinkler, dagbok, parallelle historier, rød tråd, kaotisk, lineær, tilbakeblikk, episodisk, rammefortelling, interaktiv handling, overraskende vending

Kommer du på bøker der hendelsesforløpet er viktig for leseopplevelsen?

Språk

Hva betyr språket for leseren? Er det spesielt muntlig, velkonstruert, lyrisk eller originalt? Finner du rim og rytme? Egner boka seg til høytlesning? Bildeboka *Bak Mumme bor Moni* har et rytmisk og suggererende språk som er behagelig å lese høyt og lytte til, og som inviterer barna til å være til stede med hele kroppen.

En leser som elsker det lekne og oppfinnsomme språket i Donald, kan ha stor glede av de kreative tekstene i *Moro-vers*, *Pling i bollen* og *ABC for barske barn* – bøker som er proppfulle av ordlek og språkglede.

Fiktive dagbøker har gjerne et privat og autentisk språk som gjenspeiler at vi er på lag med hovedpersonene og får se rett inn i deres hemmeligheter. Eksempler på dette er Nina E. Grøntvedts serie om Oda og tegneserien *Ti kniver i hjertet*. I *Hør'a, dagbok!* framstår språket som mindre privat, men det skiller seg ut ved å tydelig gjenspeile hovedpersonens bakgrunn.

Gjenkjennelse kan være viktig for appellfaktoren språk, og det er verdifullt å se sitt eget morsmål, dialekt eller målform representert i bokform. Har du lånerer som ønsker bøker på en annen målform eller et annet språk? I [Kapittel 3 Referanseverktøy](#) får du tips om nyttige ressurser.

TIPS!

Leser søker bok jobber for at det skal finnes gode bøker for alle, uansett leseferdigheter.
Se lesersokerbok.no.

Lesere kan oppleve målform og vanskelig språk som en barriere. Men selv ferske lesere kan mestre uvante ord og vendinger, særlig hvis de andre appellfaktorene motiverer til å lese videre. Det som er vanskelig for ett barn, kan være fascinerende for et annet, også når man ikke forstår alt.

Det finnes bøker for alle typer lesere. Noen er laget med et særlig blick for målgruppas behov knyttet til språk, skrift eller innhold. Men en bok som ser lettest ut, er ikke alltid skrevet for barn. Og en bok som har enkelt språk, treffer ikke nødvendigvis på andre appellfaktorer enn språket.

Ord som beskriver appellfaktoren språk:

enkelt, lettest, voksent, dialogfylt, poetisk, levende, rått, muntlig, billedlig, rim, privat, oppfinnsomt, lekent, originalt, nøkternt, ordlek, språkglede

Kommer du på bøker der språket er viktig for leseopplevelsen?

Bøker som ligner

Når noen forteller om en bok de har lest, kan du lytte etter appellfaktorene. Hva er det med boka som appellerer til denne leseren? To lesere kan ha samme favorittbok, men av helt ulike årsaker.

I jakten på gode leseforslag er du mer en detektiv enn en litteraturviter. Hver bok har sin kombinasjon av appellfaktorer, og appellfaktorene kan påvirke hverandre. Poenget er å finne ut *hvilke* av faktorene som er viktige for barnets leseopplevelse.

Når to bøker har noen av de samme appellfaktorene, er sjansen stor for at bøkene ligner hverandre og gir noe av den samme leseopplevelsen. I boka *Lesersørviss* brukes begrepet *read alike*, men i denne håndboka kaller vi det *bøker som ligner*. Når vi foreslår bøker, bruker vi fortsatt begrepet «leseforslag» framfor «anbefalinger».

Vi skal nå se nærmere på hvordan vi kan bruke appellfaktorene til å finne bøker som ligner. Vi begynner med å gå tilbake til Adam som hadde lest og likt *Amuletten*.

En samtale med Adam kan avdekke hvilke av appellfaktorene som var viktige for ham, slik at vi kan bruke dem som grunnlag for nye leseforslag. Adam forteller om søsknene Emily og Navin (karakterer), som ved hjelp av en amulett går gjennom en portal for å redde moren sin. Han sier at han bare måtte lese videre (tempo), og at de var i et annet univers (bakgrunnsramme). På bakgrunn av det Adam forteller, kan vi foreslå *Kepler62* eller *Luridiumstyven*. Begge bøkene har tydelige helter, høyt tempo og foregår i en alternativ virkelighet. Hvis det var viktig for Adam at det var en tegneserie, kunne vi foreslått *Nordlys* eller *Spilledåsen*.

Et annet eksempel er Vilde, som nettopp har lest *En pingles dagbok*-serien og vil ha noe som ligner. Hun forteller om humoren og de morsomme tegningene, om familien til pingla Greg og hverdagen deres, og at hun liker dagbokbøker. Finnes det andre bøker som har tilsvarende appellfaktorer, som kombinerer humor og hverdag med dagbokformat og karakterer man bryr seg om?

Et forslag er *Hei, det er meg! ikke la meg bli alene igjen her*, der karakteren Oda forteller i dagbokformat med tegninger (hendelsesforløp, illustrasjoner) om sin hverdag (bakgrunnsramme) med en slitsom lillesøster, verdens beste bestevenninne og venninnas irriterende storebror (karakterer).

I begge bøkene brukes humor aktivt, og hovedpersonene er omtrent like gamle, med en lik familiesituasjon.

Men hvis vi foreslår *Hei det er meg!* er det viktig å understreke forskjellene i karakter og bakgrunnsramme, slik at ikke leseopplevelsen bryter med forventningene. *En pingles dagbok* viser oss en amerikansk hverdag, og som karakter holder pingla Greg seg stort sett på det overfladiske planet. *Hei, det er meg!* beskriver en hverdag i Norge, og tar for seg Odas følelser i brytningstiden mellom barn og ungdom.

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

TONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

TONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

TONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

Barna bruker ikke uttrykkene karakterer eller brytningstid. Når vi skal snakke med barna om leseforslaget, kan vi for eksempel si at *Hei, det er meg!* foregår i Norge, og derfor kan være lettere å kjenne seg igjen i. Vi kan også si noe om Oda humor og tegninger, og at vi får vite hvordan Oda har det når hun blir uvenner med bestevenninnen.

Hilo-serien er et annet mulig leseforslag. Historien fortelles i tegneserieformat med masse vitser og mye spenning. Bakgrunnsrammen er ganske ulik *En pingles dagbok*, selv om den også starter i en helt vanlig amerikansk by, med en familiesituasjon som kan ligne. Men *Hilo* har krasjlanda på jorda.

Verken han eller gutten DJ (som finner ham) vet hvor *Hilo* kommer fra, eller hvorfor han har falt fra himmelen. Bøkene ligner likevel mye i tone, og også i *Hilo*-serien bidrar illustrasjonene til humor og tempo.

Hilo-serien foreslås ofte til de som liker *Amuletten*. Bøkene har mange av de samme appellfaktorene: illustrasjoner, høyt tempo, unge helter og et ganske likt hendelsesforløp. Men selv om begge er tegneserier, er de også ulike – særlig tonen, som er lettere og mer humoristisk i *Hilo*. Med appellfaktorer blir det enklere å se nyansene, og å tilpasse og formidle leseforslagene til låneren.

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

TONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

Hvorfor bruke appellfaktorer i formidlingen?

Bøker som ser ut til å handle om det samme, kan gi svært forskjellige leseopplevelser – noe som blir tydelig om vi sammenligner appellfaktorene i *Isadora Måneblomst begynner på skolen*, *Tore begynner på skole* og bildeboka *Hvordan begynner man på skolen*? Ulikhetene kommer til syne i illustrasjonene, tempoet, bakgrunnsrammen, språket, tonen, karakterene og til dels i hendelsesforløpet. Ville vi greid å fange opp disse forskjellene ved å bare se på hva bøkene handler om?

Tenker du mindre på bokas handling og mer på appellfaktorer, er det lettere å foreslå bøker som passer til hvert barn. Det skyldes for det første at appellfaktorene setter ord på hvordan boka føles å lese, og at de gir oss et språk for å formidle leseopplevelsen til lånerne. For det andre blir det lettere å snakke om bøker du ikke har lest selv, siden du ikke trenger å si mer enn et par setninger om handlingen. Ikke minst gir appellfaktorene et språk for å snakke om bøker på tvers av profesjoner, slik at flere kan samarbeide om å gi barna gode leseopplevelser.

Når du bruker appellfaktorer, blir det lettere å snakke om bøker du selv ikke ville valgt. Hvis du konsentrerer deg om hva som appellerer til barnet, trenger du ikke like boka godt for å formidle den. Et viktig prinsipp i lesersøvis er å møte låneren med en åpen holdning, og å vise interesse for denne leserens behov. Appellfaktorer hjelper deg med å gi gode leseforslag til alle, uavhengig av din egen litteratursmak og hva du har rukket å lese.

ILLUSTRASJONER

TEMPO

KARAKTERER

TONE

BAKGRUNNSRAMME

HENDELSESFORLØP

SPRÅK

Inngang til breddeformidling

Appellfaktorer åpner for uante koblinger mellom bøker, på tvers av kunstnerisk kvalitet og sjangre, og på tvers av fakta og fiksjon. Når vi tar utgangspunkt i det enkelte barnets leseopplevelse, frigjør vi oss fra forslag basert på barnets kjønn eller alder, og vi blir bedre til å foreslå bøker fra ulike deler av samlingen.

Barn sier ofte tydelig hva de mener om en bok, for eksempel om den er kjedelig. Men de kan også være åpne for nye impulser. Du møter lånerne i en livsfase der de utvikler sine lesepreferanser, og det gir en unik mulighet til å utforske leselysten sammen. Ved å legge til rette for gode samtaler der du lytter oppmerksomt, kan du få vite mye om hvilke appellfaktorer som er viktige for hver enkelt.

Til barn handler det ikke bare om å finne den ene, rette boka! Jo yngre barna er – jo flere ulike bøker trenger de. De har ikke så klare preferanser og trenger mange og varierte erfaringer med bøker for å utvikle preferanser og bli nysgjerrig på å lese mer.

–Hilde Dybvik, OsloMet

Den lune og hverdagslige tonen i en myldre bok som *Se og Si: ordboka mi* kan være en fin inngang til sakprosa bøker med detaljerte illustrasjoner som *Hvordan er det å være voksen?* eller *Barnas bok om småkryp*, men også til de mer handlingsdrevne seriene om Lillesøster eller Brillebjørn.

Appellfaktorer åpner ikke bare for forbindelser bøker imellom, men også mellom bøker og andre medier, som dataspill og film. På lesersorvis.no kan du laste ned heftet *Levle med lesersorvis. Hvordan bygge bro mellom dataspill og bok*. Her finner du også brosjyrer som gir konkrete forslag til spill og bøker med likhetstrekk.

En leser som sluker alt som handler om fotball, vil være i kontakt med bøker der svært ulike appellfaktorer er framtrødende. *Verdens verste fotballag*, *Keeperen og havet* og *Gutten i kjolen* handler alle om fotball, men lar barnet oppleve ulike toner, karakterer og tempo. Her har du en inngang til å snakke om hva leseren likte (i tillegg til fotballtematikken) og hvilke andre bøker som kan passe.

Temaet alene kan være grunn nok til å like en bok, men det er gjerne flere faktorer som spiller inn. Et bestemt tema eller interesse gjør det lettere å foreslå både fag- og skjønnlitteratur, slik at barnet kan gå fra biografien om Ole Gunnar Solskjær til *Maradonas magi*, eller omvendt.

Illustrasjoner kan være en nøkkel til breddefor midling. Barn som elsker myldrebøker på grunn av illustrasjonene – detaljene, konsentrasjonen og mestringsfølelsen når de finner det de leter etter – kan sette pris på detektivfortellinger som i seriene *Mysteriene i Kråkeslottet barnehage* eller *Detektivbyrå nr. 2*.

Reflekter:

Kan du komme på bøker som ligner hverandre, selv om de tilhører ulike sjangrer?

Din tur!

Appellfaktorer er noe du bruker intuitivt, men det krever likevel trening å sette faktorene i system. Etter hvert som du bruker metoden og begrepene, vil dette bli stadig lettere.

På neste side er det et skjema du kan bruke for å komme i gang. Skjemaet kan også lastes ned fra lesersorvis.no.

Velg deg en bok du kjenner godt, og bruk skjemaet til å sortere inntrykkene fra boka. Du trenger ikke å fylle ut noe under alle appellfaktorene, men noter

hvilke appellfaktorer som er viktige for boka. Forsøk også å finne mulige bøker som ligner.

Utover i håndboka får du presentert flere oppgaver for å øve på lesersørvismetoden. Men det er ingen grunn til å vente - prøv å formidle gjennom appellfaktorer neste gang du skal foreslå en bok!

Vi bibliotekarer er systematisk anlagt, men vi trenger ikke å si noe om alle appellfaktorene i hver bok. Det kan virke mot sin hensikt.

-Nalina Marie Lund, Hamar bibliotek

Tittel:

Utgivelsesår:

Forfatter:

Antall sider:

Forlag:

Sjanger/serie:

Litt om boka:

.....
.....
.....

APPELLFAKTORER

ILLUSTRASJONER

.....
.....

TEMPO

.....
.....

KARAKTERER

.....
.....

TONE

.....
.....

BAKGRUNNSRAMME

.....
.....

HENDELSESFORLØP

.....
.....

SPRÅK

.....
.....

Bøker som ligner:

KAPITTEL 2

Lesersørvissamtalen

Lesersørvissamtalen er en samtale om bøker mellom deg og leseren. Basert på det barnet uttrykker om interesser og tidligere leseopplevelser, identifiserer du appellfaktorer som kan brukes til å finne nye leseforslag. Dette kapitlet handler om hvordan du forbereder deg, og hvordan lesersørvissamtalen foregår i praksis.

Gjør deg klar for lesersørvissamtalen

Den samtalen det skal handle om nå, er selve kjernen i arbeidet med lesersørviss. Derfor er det lurt å stille best mulig forberedt, og i de neste kapitlene får du verktøy som kan hjelpe deg. Husk at det eneste som må være på plass, er deg selv. Smil og ønsk velkommen, og så er samtalen i gang!

Lesersørvissamtalen med barn

Barn merker fort om du er oppriktig interessert. Når du greier å legge alt annet til side, kan lesersørvissamtalen bli både spennende og informativ. Hvem er det du har foran deg, og hvilke leseopplevelser bringer barnet med seg?

mange barn, fra de er ganske små, kan si noe om hva de liker å lese, men det er store forskjeller. Dette har med tidligere erfaringer å gjøre. Hvor mye har de lest? Hvor mye har de blitt lest for? For de minste handler det ofte om det umiddelbare, den nærmeste erfaringen. Jo eldre de blir, jo større oversikt og hukommelse har de, fordi de har flere leseopplevelser. Da får de også flere egne preferanser.

– monica Gundersen Mitchell, Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning

I lesersørvissamtalen kommer vi ikke utenom den ulikheten i makt og erfaring som finnes mellom voksne og barn, og som forsterkes av at barna er på besøk i biblioteket, mens bibliotekaren er på hjemmebane. Kan vi unngå å ta for mye styring over samtalen? Trenger barnet hjelp til å utdype hva hen likte?

Når vi bygger relasjoner til barn som er innom biblioteket ofte, blir vi ikke bare gode på å finne bøker til akkurat disse barna, men får også ideer til hva som kan passe for andre barn.

Små barn har gjerne med seg en voksen som det er naturlig å trekke med i samtalen. Selv om de yngste har færre ord til å beskrive hva de liker, bør samtalen styres mest mulig av barnets preferanser. Du finner mer om samtalen med de voksne i [Kapittel 6 Den indirekte samtalen](#).

Leseferdigheter er en faktor som spiller inn når vi foreslår bøker. Det er nyttig å vite om barnet leser selv eller blir lest høyt for, eller begge deler. Igjen gjelder det å ha en åpen holdning til barnet foran deg, og være bevisst på de individuelle forskjellene. Mange har blitt overrasket av små barn som leser kompliserte tekster, og av eldre barn som foretrekker bøker med enkel tekst.

1-2-3-4!

Lesersørvissamtalen består av fire trinn:

1. Start en samtale med barnet.
2. Få barnet til å snakke om bøker og interesser, lytt etter appellfaktorer.
3. Foreslå bøker for barnet.
4. Avslutt og følg opp samtalen.

TRINN 1:

Start en samtale med barnet

Er det tydelig for barnet at du jobber på biblioteket? Vet barna hva du heter, og at de kan spørre deg om hjelp? For noen barn kan det være skummelt å gå bort til skranken. Et velprøvd triks er å rydde litt i hyllene der barnet er, uten å se for opptatt ut. Vis at du er tilgjengelig, hold deg i nærheten av barnet og tenk over gode måter å starte praten på!

En utstilling eller hylle med bøker kan være et fint sted å begynne en samtale. Legger du merke til at barnet ser på en bestemt type bøker, kan du for eksempel spørre om barnet liker tegneserier, eller om hen ser etter en bok med mange bilder. Så lenge vi lytter til barnets svar, er det ingenting i veien for å spørre.

TRINN 2:

Få barnet til å snakke om bøker og interesser, lytt etter appellfaktorer

Når samtalen er i gang, gjelder det å få barnet til å snakke om sine leseopplevelser, helst så ferske som mulig. Lytt til hvordan barnet beskriver leseopplevelsen sin. Er det ord du kan «oversette» til appellfaktorer?

Forslag til startere

- Hei, skal jeg hjelpe deg med å finne en bok?
- Ser du etter en bestemt bok, eller vil du bare se litt?
- Kan jeg foreslå en bok for deg?
- Hva har du lyst til å lese i dag?

Forslag til spørsmål du kan bruke i starten av samtalen

- Hvilken bok leste du sist? Likte du den?
- Har du lest en bok du likte i det siste?
- Hva likte du med boka?

Noen lesere liker godt å fortelle om det de har lest. Én snakker kanskje om *Mirakel*, at hen ikke kan slutte å tenke på Auggie som må gjennom så mye bare fordi han er annerledes? Dette kan vi oversette til appellfaktorene karakter (annerledes) og tone (tankevekkende).

En annen kan fortelle om *Gutta i trehuset*, og trekke fram kameratene Andy og Terry som finner på masse merkelig. Barnet sier kanskje at hen leste boka fort, selv om den var tykk, og at boka var veldig morsom. Dette kan oversettes til appellfaktorene karakterer (fulle av påfunn), tempo (høyt) og tone (morsom).

I begge tilfeller har vi nytte av vår egen kjennskap til bøkene barna forteller om. Når det gjelder *Gutta i trehuset*, vet vi for eksempel at boka er illustrert, noe som kan ha vært viktig for barnets leseopplevelse.

Det er viktig å gi barnet mulighet til å komme med konkrete eksempler for å finne ut hva barnet mener med «spennende» eller «skummelt» – eller «kjedelig», for den saks skyld. Snakk med barn om leseopplevelsen – men vær konkret! Da er det lettere å koble seg på for å stille flere spørsmål.

– Kristin Skinstad van der Kooij,
Høgskolen i Innlandet

Det er ofte enklere å snakke med faste lånerne enn med et barn du aldri har møtt før. Det kan også være lettere å snakke med uredde barn som gir ærlige tilbakemeldinger på det du spør om, enn med forsiktige barn som svarer det de tror du

ønsker å høre. For at låneren skal føle seg trygg, kan du gi hen tid til å venne seg til deg. Et tips er å legge fram en liten bunke med ulike bøker, som barnet først kan bla i, og som dere etterpå kan bruke til å snakke om hva barnet liker. Hvis barnet synes det er vanskelig å snakke om leseopplevelser med egne ord, er det kanskje lettere å svare på ja/nei-spørsmål?

Forslag til ja/nei-spørsmål

- Liker du å lese noe skummelt?
- Vil du lese noe koselig?
- Liker du Brillebjørn? Kaptein Sabeltann?
- Liker du å lese noe som er sant?

Hvis det er vanskelig for barnet å komme på konkrete bøker, er det mulig å bruke andre innganger. Kanskje har barnet noen favoritter blant serier, dataspill eller filmer? Få barnet til å snakke om hva det er hen liker med for eksempel et dataspill, og lytt etter appellfaktorer i det barnet svarer.

Forslag til andre innganger

- Liker du å game? Hva slags spill liker du?
- Ser du serier? Hva er bra med dem?
- Har du en favorittfilm?

Forteller barnet om en bok du ikke kjenner? Er hen interessert i en sjanger du vet lite om? Ikke vær redd for å si at du ikke har lest akkurat den boka, eller at du ikke kjenner så godt til sjangeren det er snakk om. Et tips er å styre samtalen inn mot appellfaktorer. Da får du likevel et inntrykk av hva barnet er ute etter, og kan foreslå nye bøker.

Du kan også søke etter bøker på nettet. I neste kapittel skal vi se på aktuelle referanseverktøy. Deler du skjermen med barnet, kan dere gjøre søket sammen.

TRINN 3: Foreslå bøker for barnet

Når du har samlet informasjon om hvilke appellfaktorer som er viktige for barnet, er tiden inne for å foreslå nye bøker. Samtidig er det lurt å sjekke om du har oppfattet barnets preferanser riktig. Det gjør du ved å oppsummere samtalen så langt, og foreslå bøker basert på det barnet selv har sagt. Da føler barnet seg delaktig i bokvalget, og kan gi beskjed om det er noe du har misforstått.

EKSEMPLER

Jeg skjønner at du vil lese noe skummelt og at du vil ha noe som ikke er for langt å lese. Hva med *Skyggen i skogen* og andre historier? Det er fem korte grøsserfortellinger som du kan lese selv.

Du har lest *Kodeord Overlord* og sier at den var full av action. Du sier også at du vil lese mer om andre verdenskrig. Da kan du prøve *Over grensen* av Maja Lunde som handler om fire barn på flukt fra nazistene. Her er det også mye som skjer, men boka har litt roligere tempo.

Det er ikke et mål å foreslå bøker som treffer på absolutt alle appellfaktorene. Så lenge noen av de viktigste appellfaktorene er til stede, er sjansen fortsatt stor for at barnet vil like boka. Det viktigste er å forklare hvorfor du foreslår boka, og det kan du gjøre ved å beskrive hvordan bøkene er like og ulike. Da blir det lett for barnet å høre hva slags bok det er, og om dette er en bok som hen har lyst til å prøve.

Når dere snakker om en bestemt bok, er det en fordel å ha den tilgjengelig. Gå gjerne rundt sammen og se om dere finner noe som frister. La alltid barnet ta en titt inni bøkene. Hen vil raskt ha en oppfatning om tekstmengden og skriftstørrelsen er passe, og illustrasjoner vil raskt appellere eller forkastes.

Hvis en bok har mer tekst, lengre kapitler eller vanskeligere språk enn barnet er vant til, kan du gjerne snakke med barnet om det. Og hvis barnet syns den er for vanskelig å lese, kan du foreslå at boka leses høyt. Du kan alltid revurdere leseforslagene dine og komme med andre forslag.

De yngste har nytte av at dere blar og peker i boka, eller at dere bruker konkreter som bamser og dukker. Kanskje er det rom for å lese litt av boka høyt?

Gi gjerne minst to alternativer slik at barnet opplever å velge boka selv. Det gjør barnet mer bevisst på egne preferanser. Ta den tiden dere trenger for å finne en bok som barnet vil låne.

TRINN 4: Avslutt og følg opp samtalen

La barnet velge en bok, og spør gjerne om hen vil ha flere. Det er fint å oppfordre barnet til å gi en type tilbakemelding på boka. Du kan også legge ved et enkelt skjema der barnet kan uttrykke sin mening om boka. Da viser du at du bryr deg om barnets mening, og du får kunnskap som kan brukes i formidlingsarbeidet. Ikke minst blir barnet mer bevisst på hva hen liker og ikke ved en bok.

For barnet kan det være befriende å komme tilbake og si hva hen *ikke* likte ved en bok. Det er samtidig en gyllen sjanse for deg til å foreslå en ny bok, og til å si at du gjerne vil vite hva barnet mener om den nye.

Selv om de fleste barnebibliotekarer har god trening i å samtale med barn, trenger vi av og til å reflektere over praksisen vår – hva vi gjør og hvordan vi ordlegger oss. Det kan virke lettere å formidle ut fra tema og handling enn gjennom appellfaktorer. Men prøv å følge de fire trinnene i lesersørvissamtalen, og se hva det gjør med deg som formidler og samtalepartner!

Den var så spennende!

OPPGAVE:

Hvilke appellfaktorer er viktige for disse barna?

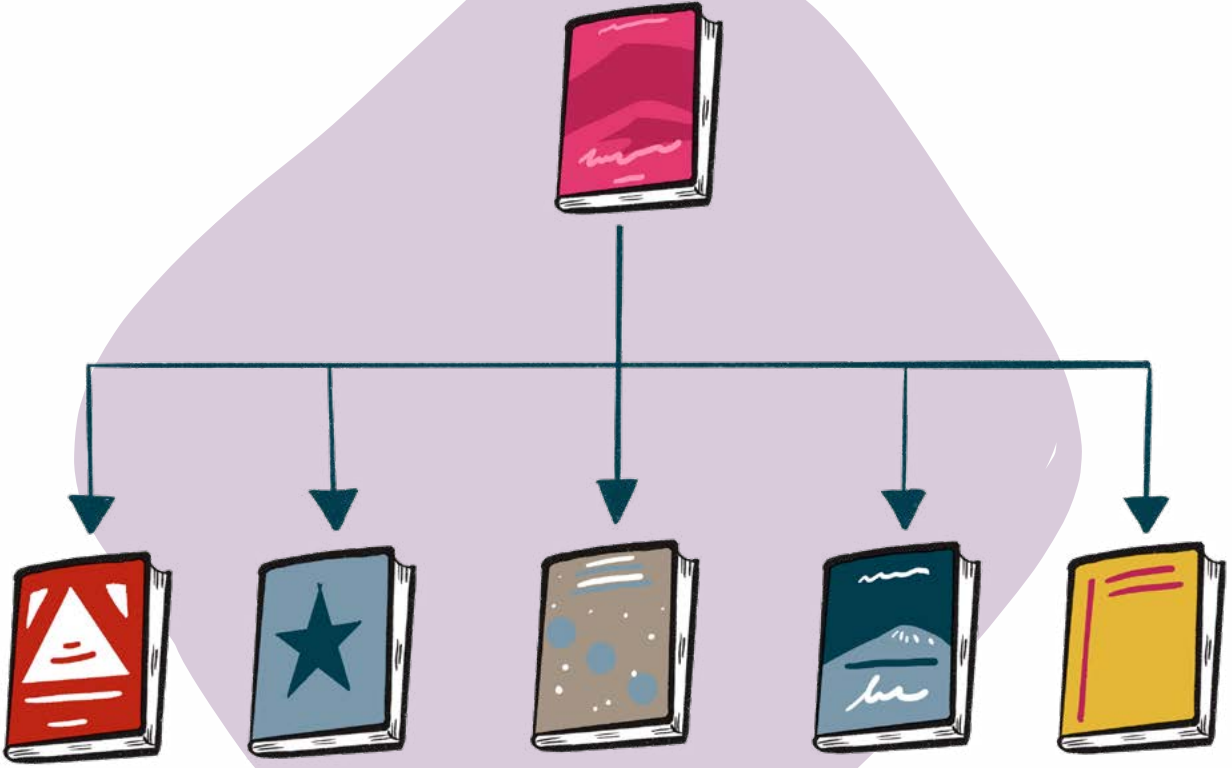
- De var veldig nære brødre som virkelig var glad i hverandre
- Den var morsom fordi Terry skulle vaske trusa si i haibassenget
- Boken ble mer spennende å lese når forfatteren tok med mange tegninger
- Mange skumle sjørøvere og zombier
- Boka er ekte og har masse virkelige fakta!

Sitatene er hentet fra Norli junior.

KAPITTEL 3

Referanseverktøy

I dette kapitlet ser vi på ulike referanseverktøy som hjelper deg med å finne leseforslag til barna. Noen av verktøyene kan du bruke sammen med barnet, mens andre kan være til nytte i forberedelser eller som oppfølging. Målet er at det skal bli lettere for deg å foreslå bøker som ligner. Siden vi oppfordrer til å bygge egne verktøy, har vi også med noen tips til hvordan det kan gjøres.

Leseforslag og bøker som ligner

Når du skal finne bøker som ligner, kan du få god hjelp av nettsider, blogger og sosiale medier. Lesersørviss til barn er relativt nytt i Norge, men det finnes allerede noen nyttige ressurser – og flere er på vei! På de neste sidene presenterer vi et utvalg.

Ressurser fra andre bibliotek

Et av bibliotekene som lager brosjyrer med boktips basert på appellfaktorer, er Sølvberget i Stavanger. På solvberget.no kan du søke på «Lesersørviss» og få tilgang til brosjyrer med leseforslag. Brosjyrene kan skrives ut og brukes som referanseverktøy i lesersørvissamtalen. De kan også inngå i utstillinger eller deles ut til lånerne. Du kan lese mer om hvordan du lager egne bokbeskrivelser og brosjyrer i [Kapittel 5 Bokbeskrivelser](#).

Nettsider og tidsskrifter med boktips til barn

Så lenge du har appellfaktorene i bakhodet, kan alle typer boktips være til nytte, også de som *ikke* bruker lesersørvismetoden.

Barnebokforum er medlemsbladet til IBBY Norge, og finnes i norske bibliotek som er medlem i IBBY. Organisasjonen gjennomfører hvert år en høstturné der formidlere presenterer årets nye bøker for barn og ungdom. Presentasjonene kommer på trykk i *Barnebokforum*, der det også er en egen spalte for bøker som ligner ut fra appellfaktorer og populære titler.

Mange nettsider har boktips som er tilpasset alder og lesenivå. Øvre Eiker bibliotek har bokbamsen.no, som gir anbefalinger til aldersgruppa 0-6 år. Foreningen Leser søker bok tilbyr tjenesten Boksøk (boksok.no), der du finner bøker for lesere som av ulike grunner kan streve med å lese. Her kan du også søke etter bøker for lesere som har norsk som andrespråk.

Lesekampanjer og barns egne anmeldelser

Et velegnet utgangspunkt for bruk av lesersørvismetoden, er lesekampanjer for barn. Mest kjent er kanskje Sommerles, som bibliotekene arrangerer årlig. Kampanjen retter seg mot barn på 1.-7. trinn, og leseopplevelsene deres kommer til nytte hele året! Spør barna om de har vært med på Sommerles, hvilke bøker de likte og om de har lyst til å lese liknende bøker. Deretter kan du bruke svarene til å lede barna videre til flere gode leseopplevelser ved hjelp av lesersørvismetoden.

Foreningen !les står bak lesekampanjene *Bokslukerprisen* og *Tid for ti*, som retter seg mot barn på mellomtrinnet. På bokslukerprisen.no og tidforti.no finner du barnas egne anmeldelser og kommentarer, smakebiter fra ny litteratur i ulike sjangrer og bonusspor med tips til lignende titler. Siden tusenvis av skolebarn leser de samme tekstene samtidig, kan kampanjene være et godt utgangspunkt for lister med leseforslag eller utstillinger i biblioteket. Å lese hva barna skriver selv, gir dessuten innsikt i hva de legger merke til i bøkene.

Hver høst arrangerer bokhandlerkjeden Norli en lesekonkurranse for barn på 1.-7. trinn. På nettsiden norlijunior.no får du oversikt over bøker som leses av mange barn samtidig, med kommentarer fra barna. I tillegg har Norli Junior en egen «boktips-er» der du kan søke etter titler ut fra emneord som barna har brukt i sine omtaler. Også ARKs barnebokpris er nyttig å følge med på. Prisen deles ut årlig, og vinnerne stemmes fram av skoleelever på 5.-7. trinn.

På lesersorvis.no finner du flere lenker til nettsider og blogger som tipser om bøker som ligner, der barna selv formulerer hva de liker å lese.

Forrigebok.no

Biblioteksentralen har utviklet tjenesten Forrigebok med god hjelp fra bibliotekene. Ideen er å samle, dele og gjenbruke appelltermer i formidling. Mer konkret går tjenesten ut på at bibliotekarer registrerer beskrivelser av skjønnlitteratur og sakprosa for både barn og voksne basert på appellfaktorer.

Du bruker funksjonen «Vokabularutforsker» til å sette sammen ulike appelltermer, og får forslag til bøker som ligner. Termene som samles inn, danner grunnlaget for forslag til lignende bøker som kan brukes i lesersørvs og i andre anbefalingstjenester.

Buggi.dk

Danske DBC Digital, som tilsvarer Biblioteksentralen i Norge, har utviklet tjenesten buggi.dk i samarbeid med folke- og skolebibliotek. Nettsiden gir leseforslag til barn i alderen 8-12 år, og kan være et godt sted å søke hvis boka finnes på dansk og norsk.

Bøkene på buggi.dk er tagget med ord som beskriver leseopplevelsen, for eksempel stemning, antall illustrasjoner og om boka er morsom. Emojier er brukt for å vise stemninger og emner. Databasen er utviklet for skolen, men kan være nyttig i flere sammenhenger.

Søketips

Mange amerikanske bibliotek jobber aktivt med lesersørvs til barn. På nettsidene deres kan du ofte finne lister med «read alikes», og du kan google deg fram ved å skrive forfatternavn og read alikes i søkefeltet. For å få de beste forslagene, kan det lønne seg å velge søkeresultater som inneholder navn på bibliotek.

I iveren etter å finne leseforslag på nett, er det lett å miste fokuset: Har du dobbeltsjekket at bøkene passer til det låneren ser etter? Bøkene på slike nettsider *kan* være foreslått på bakgrunn av andre appellfaktorer enn låneren var ute etter, eller fordi de ligner hverandre tematisk.

Novelist K-8 Plus

Et annet referanseverktøy som frembringer leseforslag på bakgrunn av appellfaktorer, er Novelist K-8 Plus – en ressurs som er laget med tanke på yngre lesere. I USA kan databasen kobles til bibliotekets katalog, slik at låneren får tilbud om andre bøker som minner om den hen ser på. Novelist er også et referanseverktøy for bibliotekarer, som kan søke direkte på appellfaktorer, tema, sjanger og alderstrinn.

Novelist er en betalingstjeneste. Det er mulig for norske bibliotek å kjøpe tilgang, men vær oppmerksom på at tjenesten bare gjelder for engelskspråklige og oversatte bøker.

Goodreads og Bokelskere

Amerikanske Goodreads og norske Bokelskere er aktuelle steder å se etter leseforslag. Søk på den tittelen låneren er interessert i, og se om den er nevnt i noen av medlemmenes leselister. Lister med navn som «ti på topp» eller «mine favoritter» inneholder ofte bøker med tilsvarende appellfaktorer.

Under «Finn bøker» på bokelskere.no har du mulighet til å søke etter bøker som omtaler spesielle personer, tider og steder.

Bøker på nynorsk

I møte med lånere som ønsker bøker på nynorsk, er det fint å vite om Nynorsksenterets nettside, nynorskbok.no. Et annet forslag er lesedig.no, der du finner bokomtaler, anmeldelser, forfatterintervjuer og aktiviteter. Nettsiden har også en søkefunksjon der barn mellom 7 og 13 år kan finne bøker.

Bøker på samisk, kvensk og andre språk

Jobber du i en kommune som har samisk eller kvensk befolkning, er det ekstra viktig å kjenne til bibliotek-tjenestene for disse språkene. Informasjon om kvenske bøker finner du på nettsidene til Kväänin biblioteekkipalvelu, kvensk bibliotek-tjeneste ved Finnmark fylkesbibliotek.

Troms fylkesbibliotek har bloggen Samisk bibliotek-tjeneste, der du får informasjon om nye samiske utgivelser. Du kan også søke i bok- og medie-samlingen til Trøndelag fylkesbibliotek, som sammen med Trondheim folkebibliotek tilbyr bøker om og på samisk, særlig sørsamisk.

Sametinget har et bokstartprosjekt som heter *Loga munnje! - giella álggu rájes - Les for meg! - språk fra første stund*. Sametingets bibliotek har dessuten en stor samling fag- og skjønnlitteratur for barn og voksne. Her finnes bøker på de ulike samiske språkene, og biblioteket ditt kan låne bokpakker.

Nettsiden til Det flerspråklige bibliotek er et godt sted å starte hvis barnet ønsker bøker på andre språk enn norsk, samisk og kvensk. På dfb.nb.no kan biblioteket ditt bestille bøker eller bokpakker på 70 språk. Se også verdensbiblioteket.no, som drives av Nasjonalbiblioteket i samarbeid med biblioteket i Malmö.

Lesersørvis i sosiale medier

Søker du på «lesersørvis» i sosiale medier, vil det dukke opp grupper og forumer som du kan delta i. Her kan du blant annet be om hjelp til å finne leseforslag.

Erfaringsutveksling på nett er også nyttig om du vil utarbeide lister over bøker som ligner, eller ønsker forslag til bøker som kan inngå i en utstilling. Spør etter forslag til bøker, og del resultatet når du er ferdig!

Målrettet bruk av sosiale medier kan være vel anvendt tid for å holde seg oppdatert på barnelitteraturen. Sjekk gjerne hva forlag, bokhandlere, litteraturorganisasjoner, Biblioteksentralen og andre bibliotek deler.

Bygg egne referanseverktøy

Kanskje tiden er inne for å bygge egne referanseverktøy?

En leselogg er ofte et godt sted å begynne for å hente inspirasjon i formidlingsarbeidet. Det er dessuten gøy å registrere det du leser fortløpende, og å kunne se tilbake på hva du har lest gjennom årene. Det er mange måter å føre logg på, men vi anbefaler å bruke forrigebok.no. Når du registrerer bøker her, får du samtidig trening i å bruke lesersørvismetoden.

TIPS!

Alle data som legges inn i forrigebok.no vil være åpent tilgjengelige for bibliotek til bruk i egne tjenester.

Du kan også lage boklister. Listene kan ta utgangspunkt i bøker som ligner, temaer, sjangre eller annet. De kan være til intern bruk eller danne utgangspunkt for lesetips på bibliotekets nettsider, en brosjyre eller en utstilling. Noen biblioteksystemer og bibliotekapper for e-medier åpner for å lage egne lister og «bokhyller». Prøv å tenke flerbruk!

Hva med kollegaene dine? Boklister er et godt utgangspunkt for samarbeid og diskusjoner innad i personalet eller andre faglige fellesskap. Siden appellfaktorer finnes i alle typer bøker, kan listene bidra til felles kompetanseutvikling på tvers av avdelinger eller bibliotek.

KAPITTEL 4

Bli kjent med samlingen

Ingen har full oversikt over alle barnebøkene som finnes. Men det er mulig å bygge gode rutiner for stadig å bli kjent med nye bøker. Jo flere bøker du kjenner, jo enklere blir det å hjelpe alle typer lesere. Vi skal derfor gå nærmere inn på hvordan du kan bli bedre kjent med samlingene dine.

Hurtigles

For å dra opp eit skilje mellom måtar å lese på, kallar eg lesinga mi knytt til "Lesarsørvis" for "profesjonell lesing" som ein mental knagg – på den måten går eg ikkje lei lesing – heime skal eg jo berre koselese.

–Linda Strand, Askvoll bibliotek

Hurtigles er et nyttig verktøy for å bli bedre kjent med samlingene. Det er spesielt nyttig i møte med bøker du ikke vil lese på fritiden, eller hvis du ønsker bedre oversikt over samlingene.

Å hurtiglese betyr ikke at du skal lese boka fra perm til perm. Det er et verktøy for å bli kjent med nye bøker og få tak i de viktigste appellfaktorene, slik at du kan forestille deg hvilke lesere som vil ha størst glede av boka. Med litt øvelse hurtigleser du en roman på samme tid som du vanligvis bruker på en enkel bildebok.

Hurtigles består av sju trinn. Det er ikke viktig hvor lang tid du bruker, eller om du er innom alle sju punktene. Poenget er å få et så godt overblikk at du kan formidle boka videre, og at det skal være mulig å gjøre det ganske raskt. Om du setter av begrenset tid, er det lettere å holde tempoet oppe.

På lesorsorvis.no kan du laste ned et skjema for hurtiglesing. Det vil hjelpe deg med å sortere inntrykkene fra boka.

7 TRINN FOR Å HURTIGLESE

SE PÅ OMSLAGET

I Bokas omslag er ikke tilfeldig, men inngår i en bevisst markedsføring fra forlaget. Fargene, bildene og teksten er ment å snakke til bokas målgruppe. Vurder disse punktene:

Signaliserer omslaget hvem som er målgruppa for boka?

Er noe på omslaget framhevet, for eksempel tittel, forfatter, karakterer eller sitater? Står det at boka har vunnet priser eller er en del av en serie?

Kan du knytte noen appellfaktorer til forsiden? Er forsiden mørk og skummel, kan det gjenspeile tonen og bakgrunnsrammen i boka. Forsiden på en faktabok har ofte bilder og tekst som forteller hva boka handler om.

2 LES BAKSIDETEKSTEN

Baksideteksten gir ofte et kort referat av innholdet i boka, og kan sette deg på sporet av appellfaktorer og målgruppe.

Hva forteller baksideteksten deg om plott, appellfaktorer og bøker som ligner?

Sier baksideteksten noe om målgruppe og egnet lesesituasjon, for eksempel om boka passer til høytlesing?

3 VURDER SKRIFTSTØRRELSE, LINJEAVSTAND OG ILLUSTRASJONER

Hvor enkel er boka å lese? Er skriften tilpasset barnet selv eller en voksen som leser høyt?

Er det brukt ulike skrifttyper som kan indikere flere fortellerstemmer? Er det mye luft på sidene som kan tyde på et høyt tempo, eller omvendt?

Hva forteller illustrasjonene om bokas målgruppe? Sier de noe om tempo, karakterer, tone eller bakgrunnsramme?

4 LES UTDRAK ELLER HELE BOKA

Les første kapittel, eller hele boka hvis den er kort. Hva skjer innledningsvis? Hvilke karakterer og hvilken situasjon blir introdusert? Starter boka med en beskrivelse eller handling?

Les noen sider midt i boka. Har det kommet til nye karakterer som kan tyde på et større persongalleri og kanskje mer komplisert handling?

Les det siste kapitlet. En åpen slutt kan gi et hint om at det kommer en oppfølger.

5

VURDER BOKAS APPELLFAKTORER

Hva er de viktigste og tydeligste appellfaktorene i boka?

6

BOKAS PLOTT

Får du et inntrykk av hva boka handler om? Kan du skrive et par linjer om det?

7

BØKER SOM LIGNER

Hvilke andre bøker eller forfattere er kjent for tilsvarende appellfaktorer?

Hvilke barn vil ha glede av denne boka?

Sett hurtiglesingen i system

Hurtiglesing går fort! Hvor mange bøker er det realistisk at du kan hurtiglese i timen, i uka og i måneden? Hurtigles fungerer best dersom du setter deg konkrete mål for lesingen. Kan hurtiglesing bli en naturlig del av arbeidsdagen?

TIPS!

Du kan også hurtiglytte til bøker. Det kan være en god utnyttelse av tiden mens du rydder i hyllene på biblioteket.

Det er lurt å organisere og arkivere det du hurtigleser, for eksempel ved hjelp av hurtigles-skjemaene eller en leselogg.

Bokanmeldelser

Barnebøker blir ikke veldig ofte anmeldt. Men kommer du først over en barnebokanmeldelse, er det all grunn til å lese den. Anmeldelser er et nyttig verktøy for å bli kjent med nye bøker.

Leser du en anmeldelse med tanke på lesersørviss, er du mest opptatt av å finne ord som kan brukes i formidlingsarbeidet, og å danne deg et inntrykk av hvilke lånere boka passer for.

En god anmeldelse gir som regel informasjon om de viktigste plottenelementene i boka, i tillegg til å

sette boka inn i en større kontekst. Er boka en del av en serie? Er det en bok barna har ventet på? Dette er informasjon som lånerne kan ha nytte av. De aller fleste anmeldelser sier også noe om bokas viktigste appellfaktorer. Ser du godt etter, vil du oppleve at det dukker opp presise beskrivelser av tone, tempo, karaktertyper og lignende.

Hvis en bok er anmeldt flere steder, kan du få et mer nyansert bilde av den ved å lese flere anmeldelser. Legg merke til om kritikerne trekker fram ulike appellfaktorer eller målgrupper for boka.

Anmeldelser er et fint supplement til hurtigles. Får du ikke tilstrekkelig tak på boka til å formidle den ut fra en anmeldelse, kan du bruke teknikkene fra hurtigles for å få et bredere inntrykk - og omvendt.

For å vise hvordan anmeldelser kan brukes i lesersørvissarbeidet, skal vi se nærmere på én som handler om bildeboka *Grisaldo*. Anmeldelsen kan du lese på de neste sidene. Her skriver NRKs anmelder, Anne Cathrine Straume, at boka er topp underholdning og passer til høytlesing.

TIPS!

Hva mener målgruppa selv? Barnas egne vurderinger finner du på nettsidene til Bokslukerprisen, Norli Junior, Framtida Junior og Sommerles. Her får du innsikt i bøkene som omtales, og ikke minst hvilke faktorer som appellerer til barna.

Hun påpeker at plottet er kjent fra de tidligere bøkene i *Reven og Grisungen*-serien, og at målgruppa er tydelig. Men det er særlig ordene hun bruker om boka, vi er opptatt av. *Drama, fart og følelser* forteller noe om tempoet. *Gjenkjennelig* kan gi signal om et forutsigbart hendelsesforløp, eller at leseren kan kjenne seg igjen i de to hovedkarakterene og bakgrunnsrammen. *Muntlig form* sier noe om språket, mens *fylleri* og *gøyal* indikerer at tonen er humoristisk.

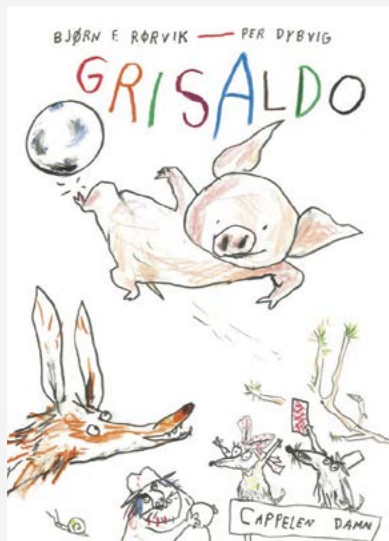
Når vi leser anmeldelser på denne måten, får vi hjelp til å se boka i sammenheng med andre bøker. Appellfaktorene får oss til å tenke på Bjørn F. Rørviks bøker om Bukkene Bruse. Vi kan også se en likhet med Ragnar Aalbus bildebøker, som er mindre detaljerte, men ofte har litt av den samme humoren. Å lese anmeldelser med et særlig blikk på appellfaktorene, gjør det også lettere å se for seg hvilke lånere som vil ha glede av boka.

Informasjon du ofte finner i en barnebokanmeldelse:

- Bokas viktigste plotteligheter
- Ord som beskriver bokas appellfaktorer
- Tidligere bøker av forfatteren, eller annen kontekst
- Om boka er en del av en serie
- Andre bøker eller forfattere boka minner om
- Hvilken målgruppe boka kan passe for

Fornøylelig fotball-fjas

Et mer grisete fotball-lag skal du lete lenge etter! Velkommen til den viltre fortellingen om «Grisaldo».

© Foto: Erik Brandtsborg/Kulturanken.

Anne Cathrine Straume
@AnneCathrinestr
Litteraturkritiker

Publisert 21. mars kl. 12:16
Oppdatert 22. mars kl. 10:12

«Grisaldo»

Bjørn F. Rørvik
Illustrert av Per Dybvig

Barnebok. Målgruppe 5 til 9 år
2022 - Cappelen Damm

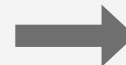
Det åpner med en krangel, slik et godt planlagt **drama** gjerne gjør. De to vennene Reven og Grisungen spiller fotball, men «Bertil Fox» briljerer så overlegent at «Grisaldo» får nok.

«- TAPER! ropte Reven. - Det er ikke noe moro å spille med deg uansett!»

Da stanset Grisungen og snudde seg. - JEG KAL ALDRI SPILLE FOTBALL MER! skrek Grisungen. - Bare så du veit det!

- Det skal du vel, det! ropte Reven.

- Nei! hylte Grisungen. - Og i hvert fall ikke med deg! Din tiss og bæsj og promp!»

Gjenkjennelig? Så absolutt.

Men mistanken om at de to kommer til å spille ball sammen igjen, til tross for den dramatiske krangelen, er sådd.

Før vi kommer så langt, er det krøll på tråden. Og hva skjer når Dåssemikkelfrøkna vil ha begge med på kamp for å spille mot en selvskikker og irriterende svenske?

Radarpar

Dette er den fjortende boken om de to umake vennene. De holder til i et univers som kan minne litt om Rune Belsviks lille land ved bekken, der Dusterfjerten, Andungen og Holesnusken holder til.

Hos Rørvik myldrer dåsemikler og fjompenisser. Der Belsvik briljerer med lun filosofi, eksellerer Rørvik i utagerende **fjolleri**.

Reven og Den retthalede grisungen hadde 25-årsjubileum i fjor. Bildebøkene er solgt i over 200 000 eksemplarer og kompisene har blitt godt mottatt i de andre nordiske landene og til og med Kina.

Denne gangen er formatet endret; her er mer tekst og færre illustrasjoner.

Illustrasjonene som er der, gjør nytten og vel så det. Per Dybvig zoomer inn og ut på hovedpersonene og styrer leserens blikk akkurat dit han vil.

Med grovkornet skravering med det som ser ut som gode, gamle fargeblyanter, virker stilen nesten litt retro, men det føles ikke utdatert av den grunn.

Lenger unna glossy dataanimasjon kan man knapt komme.

Likevel syder det av **fart** og **følelser** i hver strek.

Boken retter seg mot barn mellom fem og ni år.

Uthevet skrift og en eksplisitt **muntlig form** - der skjellsordene tiss, bæsj og promp har sin selvsagte plass - viser at Rørvik kjenner sitt publikum.

Boken passer godt for høytlesning (Rørvik er selv en strålende formidler i lydbokformatet). Barn som skal lese selv, må imidlertid være stødige i lesing, for teksten er temmelig tett pakket.

Gøyal og oppbyggelig

Som Aukrust og Caprinos «Flåklypa Grand Prix», der billøpet utgjør store deler av filmen, bygges det opp til den store fotballkampen. Den blir kommentert, nærmest i nåtid, med alle detaljer. Sports-sjargongen er på plass, en artig bonus for alle fotballentusiaster.

Selv om det ikke går helt som vi tror, får Grisungen spille en avgjørende rolle. Ro og orden opprettes, gamle (og nye) vennskap forsterkes. Men ikke alle blir venner.

Den stakkars svensken må dra hjem med halen mellom bena. Det er en realisme jeg liker.

I godt selskap

Når Rørvik og Dybvig lar dyr representere vår menneskelige dårskap, er de i solid tradisjon etter de oppdragende «Æsops fabler» fra den greske antikken.

Små mennesker kan lære mye om seg selv og egne **følelser** gjennom fortellingen om Reven og Grisungen.

Visst er moralen god. Men den skygger aldri over de rare og overraskende påfunnene av pur glede som Rørvik og Dybvig forsyner unge lesere med.

Alt trenger ikke passe inn. Alt må ikke forklares.

Hvis barna likevel tar med seg kunnskapen om at alle kan spille en rolle, hver på sitt vis, er jo ingenting bedre enn det.

Anmeldelsen er gjengitt etter avtale med Anne Cathrine Straume.

Rutiner for påfyll

Hvordan holde seg oppdatert i et voksende boklandskap der den ene bestselgeren avløser den andre? Heldigvis har lesersørvís en selvforsterkende effekt. Jo mer oppdatert du er på bokmarkedet, jo enklere og morsommere blir arbeidet med lesersørvís. Og jo mer du jobber med lesersørvís, jo mer oppdatert blir du.

Målet er ikke å være oppdatert på absolutt alt som skjer, men å skape rutiner som gjør at du får den informasjonen du trenger. Finn de nyhetsbrevene, anmelderne, bloggerne eller podkastene du liker. Nyhetsbrev kan legges i en egen mappe i innboksen, og leses når du har tid. Ta en titt på Bokhandlerforeningens bestselgerlister, forlagenes nettsider og bibliotekets utlånsstatistikk. Hvilke bøker er nye og spennende nå? Kan du sette av en fast tid hver uke til å gå gjennom anmeldelser i avisene? Dersom biblioteket ditt har PressReader, får du tilgang til et stort antall magasiner og aviser på nett. Du kan også bruke Nasjonalbibliotekets avistjeneste.

TIPS!

Gjør det til en vane å hurtiglese prisvinnende bøker og andre «snakkiser». Da er du informert om mange av de bøkene som blir etterspurt på biblioteket.

Innsatsen du legger ned for å følge med på bokmarkedet, betaler seg ikke bare ved at leserne blir mer fornøyde, den forenkler også arbeidet ditt. Det blir lettere å finne bøker som ligner, lage utstillinger, holde bokprat eller kjøpe inn bøker. Det gir deg også mulighet til å trekke fram andre bøker fra bibliotekets samling som alternative leseforslag til nye, populære utgivelser.

På lesersorvis.no har vi samlet forslag til aktuelle nyhetsbrev, blogger, podkaster, aviser og nettsider.

Reflekter:

Hvilke muligheter har du til å holde deg oppdatert på nye bøker i arbeidshverdagen? Kan du lage rutiner som gjør at du sparer tid?

Læringsnettverk

Muligheten til å utveksle bokkunnskaper med kollegaer på arbeidsplassen, varierer fra bibliotek til bibliotek. Mange skole- og barnebibliotekarer er avhengige av å oppsøke praksisfelleskap utenfor egen arbeidsplass. De senere årene har det oppstått en rekke uformelle digitale læringsnettverk der terskelen er lav for å be om råd eller dele erfaringer.

Jobber du på et stort folkebibliotek, diskuterer du kanskje barnebøker med kollegaene dine jevnlig. Noen har faste møter der de går gjennom hvilke barnebøker de har lest siden sist, og knytter appellfaktorer og lignende bøker til hver bok. Deretter fordeles nye bøker til neste møte, og man blir enige om hvilke bøker som bør kjøpes inn.

Hvis du er så heldig å ha alt dette på plass, skal det ikke mye til for å skape interesse blant flere. Hva med å dele noe fra de faste møtene deres, kanskje henge opp lister med favorittbøker på pauserommet?

Mange folkebibliotek arrangerer nettverksmøter for de skolebibliotekansvarlige i sin kommune, og noen folkebibliotek organiserer regionale nettverksmøter for barnebibliotekarene på tvers av kommunegrensene. Det er også mange fylkesbibliotek som arrangerer nettverksmøter om bøker, lesing og formidling for barne- og skolebibliotekarer. Kanskje er de villige til å sette av litt tid til lesersørvist på hvert møte, gå gjennom nye bøker og se på appellfaktorer og bøker som ligner?

Lesersørvismetoden passer godt til å presentere bøker muntlig eller skriftlig i en gruppe. Når fokuset er på appellfaktorer, blir det lettere å diskutere hvem bøkene passer for, og hva det er ved bøkene som appellerer til ulike lesere. Gruppa kan også diskutere om bøkene ligner på andre bøker i samlingen. Blir bøkene knyttet til tidligere utgivelser, er de lettere å huske.

Et læringsnettverk kan være digitalt, fysisk eller begge deler. Det er først og fremst en kilde til kunnskap og inspirasjon!

Jeg er med i en litteraturgruppe med folk som lever og ånder for barne- og ungdomslitteratur, og vi har månedlige møter enten fysisk eller digitalt. Her er både lærere og bibliotekarer.

-Inger Øergan Mortensen, Mjøndalen bibliotek

Sjangerlære

Vi har alle fått spørsmål om sjangre vi ikke kjenner så godt. Hvis du ikke kan fordra kombinasjonen blod, gørr og humor, er du neppe den første til å kaste deg over grøsserne. Har du derimot en forkjærlighet for manga, er du mer sannsynlig oppdatert på dette. Personlige preferanser motiverer oss til å dyrke det vi liker og kan noe om fra før, og omvendt. Det er en fordel i møte med barn som har samme smak som oss, men gjør det også vanskelig å gi like god sørvis til alle.

Et tips er å gå sammen med én eller flere kollegaer, gjerne med ulik sjangerkompetanse. Ta for dere én og én sjanger, og start med de mest etterspurte bøkene. Les først en populær bok på vanlig måte, før du hurtigleser de neste. Tenk hele tiden på om du kjenner andre bøker i samlingen med tilsvarende appellfaktorer, også fra andre sjangre. Husk å arkivere det du leser i form av leselogg eller leselister, slik at du lettere finner leseforslag på tvers av sjangre.

KAPITTEL 5

Bokbeskrivelser

Du kan formidle samlingen gjennom å trekke fram enkelttitler og skrive om dem. Men hvordan finne tid til å skrive godt om bøker? Stikkordet er kort og godt! Kunsten å skrive bokbeskrivelser, er å si akkurat nok om en bok til at lånerne kan velge om de vil lese den eller ikke. Det får du hjelp til i dette kapitlet!

En metode for skriftlig formidling

Når du skal formidle enkelttitler fra samlingen, er bokbeskrivelser gode å ha. Formatet passer i mange sammenhenger: sosiale medier, bibliotekets nettside, utstillinger på biblioteket, informasjonsskjermer og bidrag til lokalavisa. Bokbeskrivelsene får plass på baksiden av et bokmerke, eller du kan sette flere sammen i en brosjyre som deles ut på biblioteket eller sendes med bokkasser til skolene.

I lesersøavis følger bokbeskrivelsene et fast mønster, som gjør at det etter hvert går fort å skrive slike tekster. En annen fordel er at du ikke trenger å ha lest boka for å skrive en bokbeskrivelse. Det åpner for at du kan skrive om bøker fra hele samlingen!

Før du begynner

For å skrive en bokbeskrivelse, trenger du oversikt over de viktigste plottenelementene og appellfaktorene i boka. Hvis du ikke har lest boka, får du dette gjennom å lese *om* boka, og ved å lytte til lesernes meninger. Du kan også bruke hurtiglesemetoden og anmeldelser for å bli kjent med bokas appellfaktorer. Dette kan du lese mer om i [Kapittel 4 Bli kjent med samlingen](#)

Før du begynner på bokbeskrivelsen, er det lurt å se for seg hvem som skal lese den. Henvender du deg til voksne eller barn? Målgruppa påvirker ordvalget ditt.

Reflekter:

Hvordan kan du bruke bokbeskrivelser i ditt nærmiljø?

ULF ER UVEL

AV REBECCA WEXELSEN

Ulf føler seg ikke bra. Kan det være noe alvorlig? En morsom bok om ensomhet, vennskap og det å føle seg nedfor selv om det er en nydelig dag. Her presenteres alvorlige temaer i humoristisk og lys innpakning. Boka har fargerike og detaljerte illustrasjoner og spennende karakterer. Boka gir grunnlag for gode samtaler med de minste barna.

- Skrevet av Kari Sørbø Jonsson, Gamvik bibliotek

*Bokbeskrivelse som
henvender seg til voksne*

KEPLER62

AV BJØRN SORTLAND OG TIMO PARVELA

Brødrene Ari og Joni er blitt utvalgt til en romfartsekspedisjon, men oppdager at turen slett ikke ble slik de håpet på. Det viser seg å bli et farefullt og skummelt opplegg! Har du lest Amuletten- og Pax-seriene kan dette være noe for deg.

- Skrevet av Reija Lång, Finnmark fylkesbibliotek

*Bokbeskrivelse som
henvender seg til barn*

Vær bevisst på at du ikke skal skrive en tradisjonell bokanmeldelse. Etter at du har valgt ut en bok du vil skrive om, kan du konsentrere deg om å formidle boka. Du kan godt bruke vurderende adjektiver og dele noen tanker om hvem boka passer for, men unngå å gi en kvalitetsvurdering av boka.

Bokbeskrivelser skiller seg ikke bare fra bokanmeldelser, men også fra forlagenes baksidetekster. Satt på spissen kan vi si at baksideteksternes oppgave er å selge boka til flest mulig, mens bokbeskrivelsen skal knytte boka til de som har interesse av den.

Korte bokbeskrivelser fenger

Poenget med å skrive kort, er å kommunisere godt med lånere på utkikk etter bøker. Mens bokbeskrivelser for voksne kan være på inntil 100 ord, er mellom 50 og 70 ord en bedre lengde for barn. Flere ord enn dette, gjør teksten tyngre å ta fatt på.

Å skrive kort, krever øvelse. Hvor komprimert kan du gjengi handlingen? Et tips er å bruke ord-telling. Ikke vær redd for å kutte ord, og øv deg gjerne på noe som andre har skrevet. Hva med å finne en kollega, skrive hver deres bokbeskrivelse og jobbe med hverandres tekster?

Til høyre ser du to tekster om boka *En himmel full av skyer*. Mens bokomtalen fra Storytel inneholder 154 ord, har bokbeskrivelsen bare 54 ord. Er du enig i at bokbeskrivelsen formidler den informasjonen låneren har behov for, i tillegg til at den er lettere å lese?

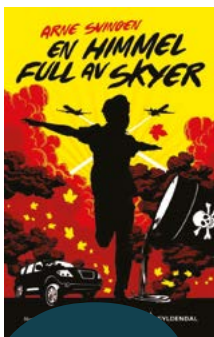
Det gjør vondt å kutte ord, men etterpå får både du og teksten det bedre! Selv om det meste av handlingsreferatet er tatt bort i bokbeskrivelsen, forstår man raskt hva slags bok dette er, og hvem boka vil passe for.

Klarer vi ikke å fange dem på ti sekunder, så er det et tapt prosjekt. Kanskje kan vi be barn og unge om å lese en bokomtale og plukke ut de to viktigste setningene? Så kan vi bruke de setningene på infoskjerm eller i annen formidling.

– Arne-Harald Steilbu, Senja bibliotek.

154
ord

En himmel full av skyer Av Arne Svingen

Henrik er 11 år og svært opptatt av miljø og klima. Hos legen får han vite at han har kreft med spredning, at det ikke finnes behandling videre og at han kun har ett år igjen å leve. Da bestemmer han seg for at han skal bruke den siste tiden på å redde verden. Han slutter på skolen og legger en plan for hvordan han skal få mer oppmerksomhet og engasjement rundt miljøsaken. Med autografblokken i hånda, møter han statsministeren utenfor statsministerboligen. Planen er å få statsministeren på egen hånd, og true henne slik at hun må høre på det Henrik har å si. Med statsministerens datter med på laget, gjør Henrik mange stunts for miljøsaken, men dessverre får miljøsaken ikke nok fokus. Da setter Henrik og Sofie i gang en underskriftskampanje kun for barn og ungdom. Fartsfylt, humoristisk og morsomt om driftige Henrik som setter alt inn på å få fokus om miljøsaken.

EN HIMMEL FULL AV SKYER

AV ARNE SVINGEN

Hva gjør man når man har vært hos legen og fått verdens verste beskjed? Jo, Henrik bestemmer seg for å redde verden. Og han har det travelt! Dette er en morsom, varm og sjarmerende bok med Henrik i hovedrollen som miljøforkjemper! Boka har fått Bokslukerprisen og passer godt til deg i alderen 10-13 år.

54
ord

Hvordan skrive en bokbeskrivelse?

En bokbeskrivelse består i prinsippet av tre deler. Vi starter med *anslaget* – den ene, første setningen som trekker leseren inn. Så følger beskrivelsen av *plottet*, og til slutt *kontekstdelen* der appell-

faktorene kommer inn. Vi skal gå gjennom hver del. Lærer du deg mønsteret, blir du snart en racer på bokbeskrivelser!

ÁBIID PLÁSTIHKAT / PLASTEN I HAVET

AV RITA SØRLY OG MALGORZATA PIOTROWSKA (ILL.).
TEKST PÅ NORDSAMISK AV RAUNI MAGGA LUKKARI.

Hvorfor har en gåsenebbhval som vanligvis lever i tropiske hav, strandet i Gamvik i Finnmark?

Forskerne Aihe og Whina reiser med båt fra New Zealand for å undersøke hvalen, og på veien forsker de på plast i havet.

Dette er en spennende og lærerik bok for førskolebarn og barn på småskolen. De vakre illustrasjonene gir en egen stemning til boka. Boka er tospråklig, med tekst på nordsamisk og bokmål.

ANSLAG

PLOTT

KONTEKST

Del 1: Anslag

Den første setningen i bokbeskrivelsen er anslaget, der målet er å få interesserte lesere til å lese videre. Det er mange måter å utforme et anslag på. Noen ganger passer det med et spørsmål, og andre ganger fungerer det best å hoppe rett inn i handlingen. Eller hvorfor ikke presentere en av karakterene? Prøv gjerne ulike anslag.

Om en appellfaktor er spesielt framtreddende, kan anslaget godt ta utgangspunkt i denne. Det viktigste er å vekke interesse for resten av teksten, og ikke minst boka. Bare fantasien setter grenser for hvordan et anslag kan se ut.

Eksempler på anslag:

Hvordan redde verden når man må lade hver tredje dag?

Cybjørg av Ida Therese Klungland. Spørsmål fungerer ofte bra som anslag, og er en god måte å skape interesse på.

Hva gjør du når bestevennen din blir skikkelig lø, ditcher deg og får sitt eget rapcrew med to bøller?

Hør'a dagbok! av Amina Sewali. Når boka er preget av et spesielt språk, er det fint å få fram i bokbeskrivelsen.

Din nye favoritt heltinne er her!

Nimona av Noelle Stevenson. Har du bøker med en særegen hovedkarakter, kan en introduksjon av karakteren fungere som anslag.

Del 2: Plott

En setning er ofte nok for å beskrive plottet. Da gjelder det å trekke ut det viktigste fra handlingen, og la alle detaljer fare. Skal du kutte i teksten, er dette som regel et godt sted å starte.

Det kan være fristende å nevne både navn og flere hendelser, men forsøk å gjøre det så ukomplisert som mulig. For leseren er det viktigere å få tak i hva slags type bok det er, enn å lese om detaljene.

Av og til kan plottet også fungere som et anslag. Legg merke til om boka har et spesielt høyt tempo, uvanlig hendelsesforløp eller om det er noe annet som påvirker plottet og vekker leserens interesse.

ARU SHAH OG DOMMEDAGSDANSEN

AV ROSHANI CHOKSHI

Aru tenner en forhekset lampe på museet der moren jobber, og kaoset bryter løs!

Dette er en actionfylt, spennende og fantastisk fortelling. Liker du gammel mytologi og *Lyntyven* av Rick Riordan, er dette boka for deg!

← PLOTT

Del 3: Kontekst

Den siste delen av bokbeskrivelsen er konteksten. Her passer det å ha med aktuell informasjon om boka, for eksempel priser den har vunnet, omtaler på tv, at boka skal bli filmatisert eller er del av en serie.

I kontekstdelen kan du godt bruke ord som beskriver bokas appellfaktorer, og sammenligne den med bøker som ligner. Da hjelper du lånerne med å forstå hva slags type bok det er snakk om, og om den passer for dem.

Kontekstdelen er et egnet sted for å gjengi sitater fra en anmeldelse eller kommentarer fra barn.

Skriver du bokbeskrivelser regelmessig, vil det ikke bare gå fort å skrive disse tekstene etter hvert, du vil også opparbeide deg en liten samling med bokbeskrivelser. Disse kan du bruke til å konstruere brosjyrer, bokmerker eller lignende, der bokbeskrivelsene stadig blir satt inn i nye sammenhenger.

Vi tar vare på kommentarer fra Sommerles, og ser etter gode setninger fra barna der ei setning tydelig viser hva de likte. Om disse anonymiseres, kan de også brukes i formidling.

- Ingunn Øvreby, Sjølvberget bibliotek

BUKKENE BRUSE DRAR TIL SYDEN

AV BJØRN F. RØRVIK

Finnes det troll i Syden? Bukkene Bruse har brukt hele vinteren på å spare penger til en sydentur, og med seg i bagasjen pakker de både badebukse, solbriller og kosedyr. Dette er en ellevill, morsom og for mange barn gjenkjennelig bok. Likte dere bøkene om Reven og Grisungen? Da kommer dere til å elske å lese denne høyt sammen!

KONTEKST

KAPITTEL 6

Den indirekte samtalen

Lesersørvissamtalen er den viktigste kanalen for å formidle leseforslag. Men hva gjør du når du ikke kan snakke med barnet direkte? I dette kapitlet ser vi på noe av det du har å spille på - bibliotekrommet og barnets voksenpersoner. Det handler om innredning, organisering av samlingen, utstillinger og annet formidlingsmateriell. Og det handler om hvordan du kan nå ut til barnet med bøker som treffer når andre personer er mellomledd.

Bibliotekrommet

Vi har ikke alltid mulighet til å snakke med barna direkte. Kanskje kommer de i en stor gruppe eller besøker biblioteket i ubetjent åpningstid? Da må vi bruke de mulighetene bibliotekrommet gir oss for å skape kontakt mellom bok og leser.

Prøv å se biblioteket ditt fra barnas perspektiv. Innbyr barneavdelingen til å kikke på bøkene og sette seg ned og lese? Er det gode sitteplasser for både store og små, slik at de yngste barna kan sitte der sammen med noen voksne?

Hvis hyllene er høye og står tett, er det mye å vinne på å skifte dem ut eller bygge dem om. Er de stappfulle av bøker som må stå tett i tett med bokryggen ut, vil du sannsynligvis også tjene på å kassere.

Før du gjør noe med bibliotekets innredning, er det lurt å samle erfaringer fra andre bibliotek. Inviter med deg lederen din på studiebesøk til barneavdelinger du er nysgjerrig på!

Vi skal nå se på noen måter vi kan bruke rommet på for å formidle bøker til barna.

Reflekter:

Hvordan jobber du med bibliotekrommet for at barna kan oppdage nye bøker på egen hånd?

Hvordan samlingen er organisert

Er det enkelt å orientere seg i samlingen på egen hånd? Alfabetisk orden er ingen naturlov, og gir ikke alltid mening for barn. Kan du sortere bøkene slik at barna lettere finner dem, uten at personalet mister kontroll på hvor de er?

Så lenge du og kollegaene dine finner igjen bøkene, er det ingenting som hindrer deg i å eksperimentere med plassering. Noen sorterer bøkene ut fra temaer, som årstider, søsken, kropp, spenning og kjærlighet. Andre sorterer ut fra sjanger, kanskje ved å merke bokryggen med symboler som kniv på krimbøker eller spøkelse på spenningsbøker. Hva med å prøve å sortere ut fra appellfaktorer?

Utstillinger

Målet med utstillinger er å åpne samlingen for publikum. Bøker som blir stilt ut, tiltrekker seg barnas blikk og lånes oftere ut. Dette kan du bruke bevisst for å løfte fram deler av samlingen.

Hvis du ønsker at barna skal velge bøker fra utstillingen, må den invitere til det. Synliggjør at utstillingen er til for å plukkes fra hverandre, og at det er nok av bøker du kan fylle på med. Flytter barna på bøkene, kan du ta det som et tegn på at utstillingen har vekket interesse. Nysgjerrighet er positivt, så la dem få lov til å rote!

For at utstillingen skal treffe barna den er laget for, må du tenke på hva som vil være i deres øyehøyde.

Kan utstillingen som er rettet mot barnehagebarn plasseres annerledes enn den som er for mellomtrinnet?

Et annet spørsmål er *hvor* i biblioteket du velger å ha utstillinger. Er det steder hvor barna kan kikke på bøkene mens de uansett må vente, for eksempel ved skranken eller utlånsautomatene? Kan du knytte utstillingene til plasser hvor barna er opptatt med aktiviteter som tegning, legobygging og spill?

Hva du velger å stille ut, varierer. Det er vanlig å ta utgangspunkt i spesielle merkedager eller ting som skjer i kommunen og angår barna spesielt, som temauker i skolen eller barnehagene.

Du kan også basere utstillingene på en TV- eller bokserie som er populær i den aldersgruppa du ønsker å nå. Hva skjer i barnets digitale hverdag, på barne-tv og kino? Er det noen bøker som er populære på skolen? Knytt dem gjerne til eldre titler som har de samme appellfaktorene, dette er en anledning til å hente fram gamle skatter!

Har du en bok mange spør etter? Hvis det er lang venteliste og du ikke kan kjøpe inn flere eksemplarer, kan du stille ut bøker, spill og filmer som har de samme appellfaktorene. Finn en måte å synliggjøre koblingen til den etterspurte boka!

Det er også mulig å invitere en gruppe barn til å lage utstillingen, for eksempel i samarbeid med skole, barnehage eller kulturskole. Start med noen populære og kjente bøker, og la barna få velge bøker som ligner, gjerne med utgangspunkt i en appellfaktor.

Din rolle blir da å legge til rette for barnas utfoldelse, og oppfordre dem til å velge bøker de liker. Du kan gi dem innfallsvinkler som rim og regler, fine tegninger, morsomme bøker, skumle bøker, populære hovedpersoner eller lignende. Neste uke kan en annen gruppe få fylle på bøker i utstillingen, eller lage en helt ny. Trenger de utstyr eller rekvisitter, kan du kanskje være til hjelp?

Informasjonsskjermer og formidlingsmaterieell

For å tipse om bøker, er informasjonsskjermene gull. Kanskje har du bilde av en bok og en bokbeskrivelse du har skrevet? Eller et bilde av en populær bok og andre bøker som ligner? Et tips er å lage visuelle lesestier, der du ved hjelp av piler og få ord veileder leseren fra en bok til en annen.

Trykt materieell i ulike formater er nyttige formidlingsverktøy. Plakater er gode blikkfang!

Alta bibliotek bruker plakater på enden av reolene til å tipse om lignende bøker.

Brosjyrer og bokmerker kan være del av en utstilling, ligge i skranken eller på andre synlige steder hvor de er lette å ta med seg. Med enkle tilpasninger kan de også fungere godt på bibliotekenes nettsider og sosiale medier.

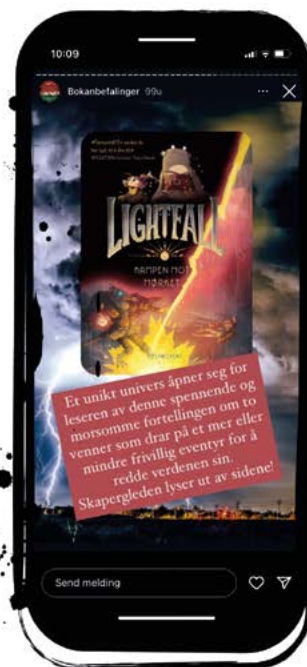
Biblioteket på nett

Digitale kanaler bidrar til å utvide bibliotekrommet. Ikke minst er dette viktig for barn som av ulike grunner ikke selv kan komme til biblioteket. Mange barn bruker sosiale medier, men merk at aldersgrensen er 13 år. Barn som er yngre enn dette, må ha samtykke fra sine foresatte.

Har du tenkt på at det er mulig å gi skreddersydde leseforslag i digitale kanaler? Du kan for eksempel bruke sosiale medier til å spørre om noen vil ha boktips.

TIPS!

Deler du boktips i sosiale medier? Da kan du eksperimentere med å formidle appellfaktorer uten ord. For eksempel kan du lage et slideshow med omslag av grøssere for barn, og legge til musikk eller visuelle elementer som understreker den skumle tonen. Del gjerne resultatet i nettverk for leserørvis.

Bildene er hentet fra Instagramkontoen til Deichman Stovner. Se «Bokanbefalinger» under «høydepunkter» for mer inspirasjon.

Du sier at dere har likt å lese barnehagekrimmen om Kråkeslottet barnehage, og at barnet ditt liker de morsomme ordspillene og de fine tegningene.

Har dere prøvd vi må rydde, sier Nora av Irene Marienborg?

Den har også lek med ord og tegninger som barnet kjenner igjen fra sin egen hverdag. Både tonen og tempoet er ganske likt, så det kan hende barnet ditt vil like Nora-bøkene, også.

Flere bibliotek bruker skjemaer for å gi bedre lesersøavis. Her kan låneren beskrive sine ønsker, før bibliotekarene velger ut bøker og andre medier basert på det låneren oppgir. Skjemaet kan være både fysisk og digitalt. Vil du se hvordan et slikt skjema kan se ut på nett, søk på «Sarpsborg bibliotek» og «Ditt skreddersydde bibliotek».

Allier deg med barnets voksenpersoner

Kanskje er det en voksen som kommer og låner på vegne av barnet. Hvorfor ikke bruke anledningen til å introdusere lesersøvismetoden?

Sett den voksnes høytlesingsopplevelse i sentrum, og finn ut hvilke appellfaktorer som er viktige. Still spørsmål på samme måte som i lesersøvisamtalen, og bruk svarene til å foreslå bøker den voksne vil like å lese høyt. Hvis du samtidig begrunner leseforslagene dine ut fra appellfaktorene, bygger du den voksnes tillit til deg som formidler. Det baner vei for at dere sammen kan finne fram til bøker som barnet vil like.

Den voksne som skal velge bøker for barnet, kan ha andre utvelgelseskriterier enn lesersøvismetoden bygger på. Det kan være en lærer som er opptatt av kompetansemål og leseferdigheter, foreldre med meninger om innhold og budskap, eller besteforeldre på jakt etter bøker de leste for sine egne barn. Om du anerkjenner kriteriene deres, samtidig som du «selger inn» lesersøvis som en vei til å skape leselyst, kan de være åpne for å prøve ut dine forslag.

Selv om det kan være gode grunner til at den voksne kommer uten barnet, kan du gjerne oppfordre til å ta med barnet neste gang. Det er alltid motiverende å velge boka selv!

På lag med lokale aktører

Hvilke aktører kan være nyttige for å kommunisere indirekte med barna? Sender du nyhetsbrev til kommuneansatte, barnehager, skoler, skolefritidsordning eller kulturskole? Har du samarbeid med idrettslag, foreninger, kulturhus eller teatre?

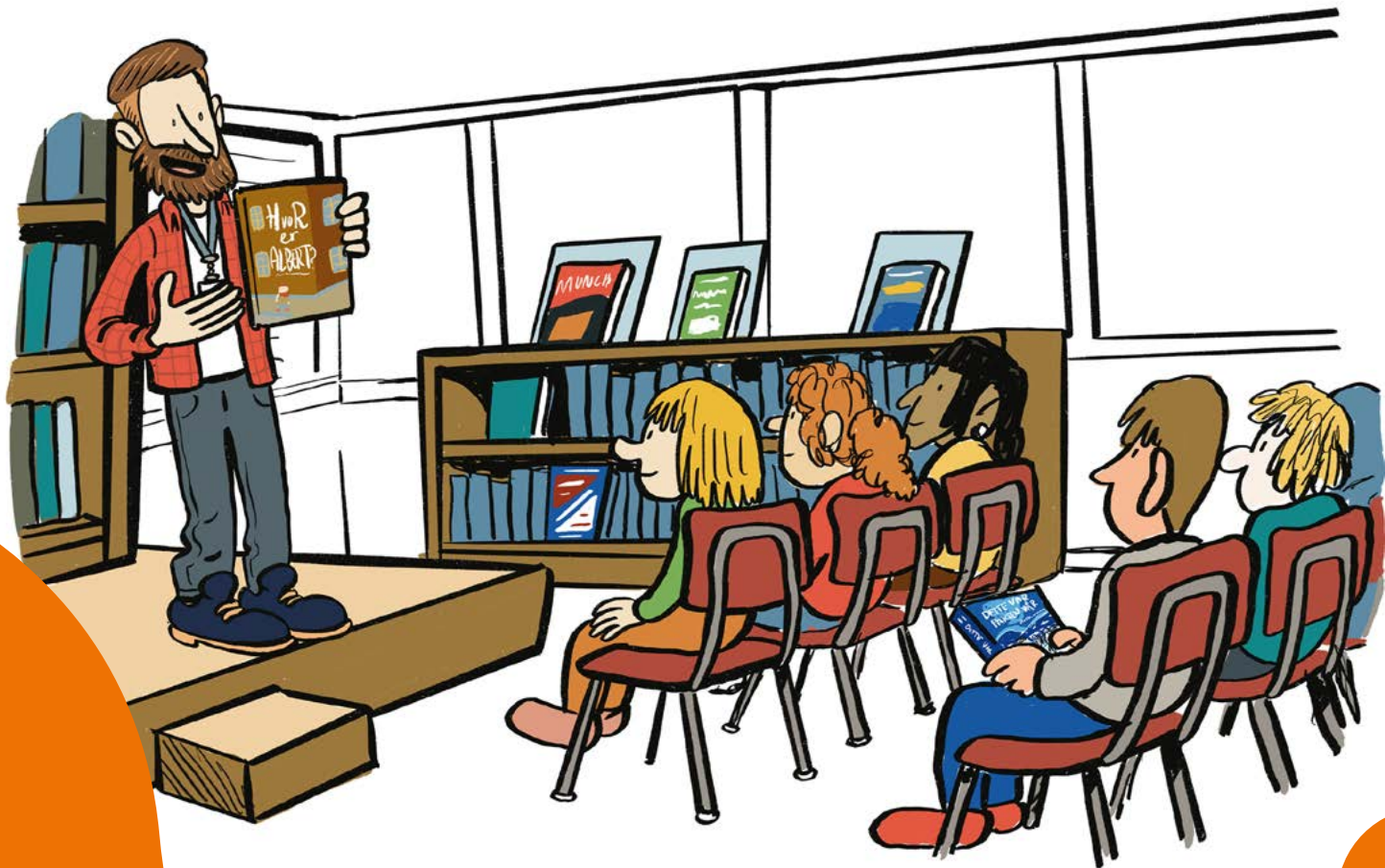
Lag en oversikt over aktuelle samarbeidspartnere, og tenk gjennom hvordan de kan være til støtte for deg i formidlingen. Kan du ha en utstilling på kulturhuset? Dele ut brosjyrer på kinoen? Invitere idrettslaget til å lage utstilling med fotballbøker?

Du kan skape nysgjerrighet rundt lesersøvismetoden ved å forklare hvordan du går fram for å lage leseforslag. Kanskje de du samarbeider med får lyst til å lese denne håndboka eller ta et kurs i lesersøvis?

KAPITTEL 7

Skolebibliotek

Dette kapitlet er spesielt til deg som er skolebibliotekar eller samarbeider med et skolebibliotek. Her får du tips til hvordan du kan bruke lesersørvis for å øke elevenes leselyst.

Et viktig bibliotek

Skolebiblioteket skiller seg ut ved at her er alle barn innom. Som skolebibliotekar har du en unik mulighet til å nå også de som ikke kommer til folkebiblioteket av seg selv.

Mens folkebibliotekene har sin egen lov og tilhører kultursektoren, er tilgang til skolebibliotek hjemlet i Opplæringsloven og hører til utdanningssektoren. Skolebiblioteket skal være en integrert del av skolens pedagogiske tilbud, og slik kan det bidra til å bygge bro mellom pedagogikk og kultur, og mellom lesetrening og leselest.

Samtidig er skolebiblioteket et rom med andre regler og muligheter enn klasserommene. Dette kan være et fortrinn i arbeidet med å skape positive relasjoner til bøker og lesing, og ikke minst barna imellom. Når skolebiblioteket er et hyggelig sted å være sammen med andre, øker sjansen for at barna inspirerer hverandre til lystlesing.

Det er ingen fasit for hvordan skolebiblioteket skal drives. Det åpner for kreative løsninger og kan gjøre tilbudet sårbart. Det er ingen hemmelighet at skolebibliotekene er svært forskjellige når det kommer til lokaler, samling, bemanning og andre ressurser. Men selv for de bibliotekene som har minst ressurser, kan lesersørvs være en hjelp til å formidle mer effektivt. Og kanskje er lesersørvs-fellesskapet ekstra viktig for deg som jobber alene?

På skolebiblioteket når
vi alle barn

-Nina Bigum Udnesseter, skole-
bibliotekarrådgiver i Lillestrøm kommune

Reflekter:

Hva er mest vektlagt
på ditt skolebibliotek –
leselyst eller leseopplæring?
Hvordan skaper du balanse?

Lesersørvís i skolebiblioteket

Siden skolebiblioteket har mange brukere, er det ikke alltid du har tid nok til hvert barn. Men en god struktur gjør underverker, særlig for klassebesøkene. Start gjerne med en felles samling der du presenterer bøker for barna. Bruk kunnskapen din om appellfaktorer når du formidler, og finn ord som passer til målgruppa.

Når barna etter samlingen kan utforske biblioteket fritt, bør rommet være rigget slik at de finner en bok de liker. Tydelig merking hjelper barna til å finne fram på egen hånd.

Et av fortrinnene du har som skolebibliotekar, er at du har kontakt med mange barn og får god oversikt over de populære bøkene. Den kunnskapen er verdifull når du vil formidle via utstillinger, infoskjermer, plakater og lignende – slik vi har beskrevet i Kapittel 6 Den indirekte samtalen.

Hvordan frigjøre tid til en-til-en-samtaler? Når du starter med en felles samling, og bruker bibliotekrommet aktivt til å formidle bøker, kan du prioritere de barna som sliter med å finne en bok de vil lese. Bruk gjerne elementer fra lesersørvissamtalen som er beskrevet i [Kapittel 2 Lesersørvissamtalen](#). Du kan også søke i referanseverktøyene som er omtalt i [Kapittel 3 Referanseverktøy](#).

Som skolebibliotekar har du mulighet til å bli kjent med barna over tid. En måte å bygge relasjoner og få kunnskap om en gruppe barn på, er å utveksle skriftlig informasjon om hvilke erfaringer man har med lesing. Dette ble testet ut i prosjektet *Lesarhistoria - Ny veg til lesaren* i tidligere Sogn og Fjordane fylke. Bibliotekaren skrev til barna og fortalte om sin historie som leser, og fikk barnas personlige lesehistorier i retur. På grunnlag av barnas brev valgte bibliotekaren ut bøker til hver enkelt. Resultatet ble oppsummert slik: «Det at bøker vart utvalde til elevane gjorde at lese­motivasjonen auka, og det vart meir sannsynleg både at dei las boka og at dei likte ho». I kildelisten bakerst i boka finner du prosjektrapporten, som også viser noen av brevene.

Hvis du synes denne formen for brevutveksling blir omfattende, er det mulig å få brev i form av et intervju­skjema. Det kan for eksempel se slik ut:

TIL SKOLEBIBLIOTEKAREN

Navn: _____ Klasse: _____

Hvilken bok leste du sist?

Likte du boka?
Hva likte du med boka?

Likte du ikke boka?
Hva likte du ikke med boka?

Hva liker du å drive med på fritida?

Har du noen ønsker til meg?

Det kan også gjøres enda enklere:

HVA SLAGS BØKER VIL DU LESE?
SETT RING.

HILSEN: _____

Gjennom brev og skjemaer får du kunnskap om hvilke appellfaktorer som er virksomme i gruppa eller klassen. Denne kunnskapen kan du bruke til å lage individuelle leseforslag og utstillinger, eller til å planlegge en bokprat som du vet at blir godt mottatt.

Samarbeid

Siden både skole- og folkebibliotek jobber for å gjøre barn til lesere, er det mye å vinne på å dele bokkunnskaper og formidlingstips. Mange bibliotekarer har etablerte nettverk der de møtes fysisk eller digitalt. Digitale nettverk har den fordelen at man kan møtes uavhengig av bosted. Savner du et fysisk nettverk der du bor, kan du kanskje starte et selv?

For deg som er skolebibliotekar, er det viktig å samarbeide godt med de andre som jobber på skolen. Noen skoler og kommuner har tydelige planer som formaliserer dette samarbeidet, og som gjør det enklere å bruke personalmøter eller andre arenaer for å spre kunnskap om lesersørvs og aktuelle bøker. Husk å bruke appellfaktorer også når du formidler til de andre voksne på skolen!

Om du opplever at det tar tid å få til et fruktbart samarbeid, kan det skyldes at lærerne har mange krav å ta hensyn til, eller ikke har full innsikt i hva skolebiblioteket kan tilby. Da gjelder det å synliggjøre skolebiblioteket som et redskap for å nå mange av målene skolen er forpliktet av. Pek gjerne også på muligheten til å skape trivsel og gode sosiale relasjoner.

Inviter deg selv til foreldremøter

I tillegg til å fortelle om lesersørvs på personalmøter, kan du foreslå å bidra på foreldremøter på enkelte trinn. De fleste foreldre vil være interessert i å høre om hvordan de ulike appellfaktorene kan bidra til barnets leseferdigheter og leselyst. På neste side får du tips til hva du kan ta med i presentasjonen av ulike bøker.

Noen foreldre er bekymret for at barna leser for enkle bøker. Men tenk så mye glede og mestringsfølelse man kan få av å fullføre en bok! Framsnakk dette, og framhev verdien av mengdetrening og å lese variert.

Du kan også møte foreldre som har meninger om bøkens innhold. Dette skriver vi litt om i [Kapittel 6 Allier deg med barnets voksenpersoner.](#)

- Tegneserier og bøker med illustrasjoner gir barnet erfaring med å tolke samspill mellom ord og bilde. God visuell forståelse er nyttig i vår digitale hverdag.
- Et høyt tempo kan skape driv i fortellingen og motivasjon til å lese videre.
- Å leve seg inn i ulike karakterer stimulerer fantasien og kan bidra til mer empati.
- Tonen i en bok kan være viktig for både høytlesning og innlevelse. Spesielt humor, grøss og spenning kan være viktige faktorer for barns leselest.
- Å lese om andre steder eller historiske perioder gir kunnskap og gjør barna nysgjerrige på verden, mens å lese om kjente omgivelser kan gi trygghet og opplevelse av mestring i hverdagen.
- Hendelsesforløpet i en bok – måten historien fortelles på – kan skape spenning, driv og humor, som igjen motiverer til å lese videre.
- Språklige elementer som rim, rytme, ordspill og ordlek kan inspirere barnet til å leke med ord og utforske språket.

KAPITTEL 8

Kom i gang med lesersørvis!

I dette siste kapitlet tar vi for oss eksempler på hvordan lesersørvis kan være en del av jobbhverdagen. Du finner også tips til hvordan du kommer i gang med lesersørvis i praksis.

Verktøykasse til aktiv formidling

Lesersørvís er ikke en ny tjeneste du skal starte med. Jobber du med formidling i dag, er du vant til å hjelpe lånerne med å finne neste bok. Lesersørvís er en verktøykasse der du kan plukke de metodene og verktøyene du ønsker, og bruke dem til å skape et enda bedre formidlingstilbud.

Et eksempel er bokprat, som mange bruker når de formidler. En bokprat er enklere å både planlegge og gjennomføre når du er bevisst på appellfaktorene. Du ser fort om du har med et bredt utvalg av bøker til barna, og om det er tilstrekkelig variasjon i appellfaktorene. Det blir dessuten lettere for deg å bruke beskrivende ord som tydeliggjør hva slags bøker du formidler.

I møte med grupper og skoleklasser, og i en-til-en-samtaler med barna, kan du også styrke *barnas* språk for å snakke om ulike bøker. Hva mener elevene med at en bok er «spennende» eller «morsom»? Gjennom åpne og utforskende samtaler kan dere utdype eller finne andre begreper for leseopplevelsen.

Et annet eksempel er breddeforidling, som handler om å aktivt formidle et bredt utvalg av bøker. Kanskje er alle de populære titlene utlånt, midt i årets Sommerles-kampanje? Da er det fint å kunne

trekke fram bøker som har noen av de samme appellfaktorene som de utlånte bøkene.

Det kan også være at du pakker bøker til klasse-sett, og vil legge ved noen brosjyrer med tips til bøker som ligner. Eller at du skriver jevnlig om bøker i lokalavisa eller bibliotekets nyhetsbrev, der formatet for bokbeskrivelser passer perfekt. Sannsynligvis er det flere ting du allerede gjør, der lesersørvís kan komme til nytte.

Hvis du får med deg ledelsen og resten av personalet, blir det enklere å skape et godt lesersørvístilbud. Alle bibliotek kan bli bedre på litteraturformidling, og lesersørvís er et verktøy for å bli mer profesjonelle.

Et bibliotek som satser på lesersørvís, tilrettelegger for at dagens tjenester blir vesentlig mer effektive. Det handler å bruke verktøy som hurtiglesing bevisst, og om å bli mer treffsikker i bøkene man foreslår til lånerne. Gevinsten er at bibliotekarene blir trygge i formidlingen, og ikke minst at barna får lyst til å lese, og lese mer!

Dette kan du starte med

- Gjør det til en vane å reflektere over appellfaktorer hver gang du leser en bok. Spør deg selv om det finnes andre bøker med tilsvarende appellfaktorer.
- Lytt etter appellfaktorer når du snakker med en leser. Prøv å legge til ord som beskriver appellfaktorene når du formidler bøker skriftlig eller muntlig.
- Lag en leselogg. Vi anbefaler å bruke forrigebok.no.
- Hurtigleser bøker. Sett av en fast tid eller skap en rutine for når du hurtigleser.
- Lag lister med bøker som du tenker skal til samme leser. Listene er et godt referanseverktøy for deg, kollegaer og lånerne på biblioteket.
- Hold deg oppdatert: Skaff deg gode vaner for å være oppdatert på ny litteratur. Kan du sette av en time i uka til å gå gjennom nyhetsbrev og anmeldelser? Du finner forslag til kanaler å følge på www.lesersorvis.no
- Følg lesersorvis i sosiale medier. Her kan du spørre om forslag til bøker som ligner og dele tips til lesersorvis.
- Øv deg på å søke etter bøker.

Helt til slutt

Lesersørvis krever fokus, og det krever arbeid over tid. Men etter en stund vil du merke at det har blitt en vane å tenke gjennom appellfaktorer. Det blir også lettere å forstå hva den enkelte har likt i én bok, og vil like i en annen. Dessuten blir det enklere å huske bøker, og det blir enklere å snakke om bøker. Hvis dere er flere kollegaer som jobber med lesersørvis, vil du merke at det gir dere et felles språk for formidling.

Etter hvert som du får mer kunnskap om samlingen, blir det mer naturlig å foreslå bøker på tvers av sjangrer, og på tvers av kategorier som fag- og skjønnlitteratur. Det åpner for å ta i bruk hele samlingen, og for å ta breddeformidlingen til nye høyder. Da begynner det å bli virkelig gøy – både for deg og barna!

INGUNN ØVREBØ
Sølvberget bibliotek og kulturhus

NINA BIGUM UDNESETER
Erånås skolebibliotek

NALINA MARIE LUND
Hamar bibliotek

TALE BERGAN
Sandefjord bibliotek

INGER BERGAN MØRTENSEN
mjøndalen bibliotek

SYNNØVE BAUSTAD
Tromsø bibliotek

GJERTRUD ØVLAND
Rælingen bibliotek

INGRID LEITHAUG MJANGER
Bømlo folkebibliotek

ASTRID BONILLA
midt-Øuskerud bibliotek

MARIE ALMING
Deichman Bjørvika

TRINE CHRISTIN MYHR
Trondheim folkebibliotek

LINDA STRAND
Askvoll bibliotek

IDA HAVE
Biblioteksentralen

ANNE WANG-ANDERSEN
Bergen Offentlige Bibliotek

TALE ØSTREM
Randberg folkebibliotek

RESSURSGRUPPA

- barnebibliotekarene som har gitt innspill

Kilder

På lesersorvis.no finner du en samlet oversikt over bøkene og seriene som er nevnt i teksten.

Forskrift til opplæringslova (2006).
Forskrift til opplæringslova (FOR-2006-06-23-724).
Lovdata:
lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724/§21-1

Lund, B. E., Hatlem, S. & Ingvaldsen, S. (2018).
Lesarhistoria - Ny veg til lesaren: Samarbeidsprosjekt mellom folkebibliotek, skule og barnehage 2014-2018.
Sogn og Fjordane fylkesbibliotek.
www.vestlandfylke.no/globalassets/kultur/bibliotekutvikling/lesarhistoria.pdf

Norli (2022, 10. Oktober). *Boktips*.
Norli junior.
www.norlijunior.no/?boktips

Parwin, B. (2022, 24. august).
Anmeldelse av *Hør'a, dagbok!*
Bokslukerprisen.no. *Hør'a dagbok | Bokslukerprisen*

Saricks, J.G. (2005).
Readers' Advisory Service in the Public Library (3. utg.).
American Library Association.

Straume, A. C. (2022).
Fornøydlig fotball-fjas: Et mer grisete fotball-lag skal du lete lenge etter! Velkommen til den viltre fortellingen om «Grisaldo».
[Anmeldelse av *Grisaldo*, av B. Rørvik og P. Dybvig (ill.)]. NRK.
www.nrk.no/anmeldelser/anmeldelse-av-grisaldo-av-bjorn-f-rorvik-og-per-dybvig-1.15884895

Øyrås, V. (2021).
Lesersøvis: Lesersøvishandbok (3.utg).
Viken fylkesbibliotek.

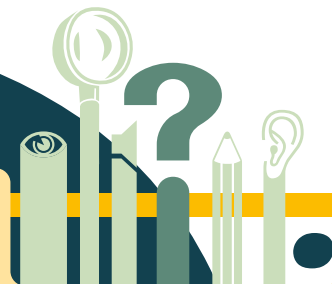
Lesersørvis

til barn

Lesersørvis er en metode som gjør det lettere å formidle treffsikkert til hvert enkelt barn. Du blir kjent med hvilke appellfaktorer som er virksomme når et barn skal velge seg en bok, og du lærer hvordan du kan bruke disse i muntlig og skriftlig formidling.

Lesersørvis bygger på den amerikanske tjenesten Readers' Advisory, og ble tilpasset norske forhold av Vanja Øyrås i boka *Lesersørvis* (2017). I *Lesersørvis til barn* har hun fått med seg fem medforfattere: Linn T. Sunne, Camilla Sørbye, Troels Posselt, Ida Zachariassen Sagberg og Vibeke Stokka. Sammen har de bearbeidet lesersørvismetoden slik at den passer for deg som formidler bøker til barn.

Bokas forfattere jobber selv på fylkesbibliotek. For at håndboka skulle bli mest mulig nyttig, har de samarbeidet med bibliotekarer fra skole- og folkebibliotek og Biblioteksentralen. Til sammen har mer enn et tjuetalls dyktige fagfolk vært i sving!

Verktøykasse til aktiv
litteraturformidling

- Appellfaktorer
- Lesersørvissamtalen
- Hurtigles bøker
- Lær å skrive bokbeskrivelser

9 788269 251555